

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra křesťanské výchovy

Bc. Anna Pavlová

**První svaté přijímání jako skutečný mezník
samostatné víry dnešního dítěte**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

vedoucí práce: Mgr. Marcela Fojtíková Roubalová, PhD.
obor: Učitelství náboženství pro základní školy a Katechetika

OLOMOUC 2019

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně
a použila jsem při tom jen uvedené informační zdroje.

Ve Starém Městě 30. 3. 2019

Poděkování

Mé první díky a vděk patří Bohu, který mě svou štědrostí a laskavou péčí doprovázel celým obdobím studií a díky jehož pomoci jsem mohla dojít až k této předložené práci.

Srdečně děkuji vedoucí své práce, Mgr. Marcele Fojtíkové Roubalové, PhD., za její ochotu být mi k dispozici, poskytnutí věcné rady, podpory a porozumění.

Děkuji za ochotu duchovnímu otci své farnosti, P. Miroslavu Suchomelovi, který se mnou strávil několik hodin v rozhovorech pro druhou část mé práce. Za morální podporu spolužačce Lucii Němcové.

*„Jak byste chtěli, aby lidé jednali s vámi, tak vy ve všem jednejte s nimi;
v tom je celý Zákon i Proroci.“ Matouš 7,12*

Obsah

| | |
|--|----|
| ÚVOD | 5 |
| 1 EUCHARISTIE – SVATÉ PŘIJÍMÁNÍ | 7 |
| 1.1 Eucharistie a prvotní církev, apologeté..... | 9 |
| 1.2 Středověk, Tomáš Akvinský..... | 12 |
| 1.3 Reformátoři 16.–17. století..... | 13 |
| 1.4 Tridentský koncil..... | 16 |
| 1.5 Od tridentského k druhému vatikánskému koncilu | 19 |
| 1.6 <i>Kodex kanonického práva</i> 1917 a 1983..... | 21 |
| 1.7 Druhý vatikánský koncil..... | 22 |
| 1.8 Novodobí papežové..... | 25 |
| 1.8.1 Jan Pavel II. | 25 |
| 1.8.2 Benedikt XVI. | 28 |
| 1.8.3 František..... | 29 |
| 2 PŘÍPRAVA NA PRVNÍ SVATÉ PŘIJÍMÁNÍ | 31 |
| 2.1 Základní dokumenty ke katechezi..... | 31 |
| 2.2 Křesťanská iniciace dospělých..... | 33 |
| 2.3 První svaté přijímání dětí 3. třídy základní školy | 38 |
| 2.4 Tematické bloky společné přípravy dětí a rodičů..... | 41 |
| 3 VÝZKUMNÁ ČÁST DIPLOMOVÉ PRÁCE..... | 44 |
| 3.1 Zkoumaný fenomén | 44 |
| 3.2 Cíle výzkumu..... | 44 |
| 3.3 Výzkumná metodologie..... | 44 |
| 3.4 Stručný popis zkoumaných respondentů a rozhovorů..... | 46 |
| 3.5 Shrnutí zjištěných okolností z výzkumu..... | 59 |
| ZÁVĚR | 69 |
| Anotace..... | 74 |
| Summary | 74 |
| Bibliografie..... | 75 |
| Příloha č. 1: Schéma rozhovoru | |

Úvod

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila téma prvního svatého přijímání a jeho vlivu na následný duchovní život dítěte. Ve své práci se zamýšlím nad tím, jestli je tato slavnost opravdovým začátkem budování vlastního duchovního života jednotlivého prvokomunikanta. Je dítě ve věku zhruba 9 let schopno pochopit význam a důležitost dané svátosti a můžeme říct, že tato událost je skutečným mezníkem jeho samostatného a nezávislého hledání osobitého a důvěrného vztahu s Bohem, a to nezávisle na rodinné situaci a životních podmínkách? Kdy nastává okamžik, že se malý křesťan rozhodne následovat Pána Ježíše kvůli sobě samému, ne protože to vidí u rodičů, prarodičů nebo někoho blízkého? Proč některým dětem vydrží horlivost pro Pána a některé děti po pár letech odpadají?

V první části své práce bych ráda rozvedla pojem Eucharistie a její postavení v životě jednotlivce, neboť právě Eucharistie tvoří alfu i omegu duchovního života každého člověka, který následně ve spojení s ostatními věřícími tvoří společenství Církve, a tato Církev zpětně podporuje a posiluje víru každého jednotlivého křesťana. Správné chápání této svátosti a úcta k ní vedou k plnosti života ve společenství s Trojjediným Bohem.

Ve druhé části své práce popisují proces přípravy pro první svaté přijímání v konkrétní farnosti, a to ve farnosti Staré Město u Uherského Hradiště. Jedná se především o přípravu dětí třetí třídy základní školy, ale dotknu se okrajově také přípravy konvertitů.

Třetí část je zaměřena na zpracování metodologického kvalitativního výzkumu, ve kterém využívám skupinu 4 dětí ve věkové kategorii 10–18 let. Pomocí rozhovoru vedeného podle předem připraveného scénáře s uzavřenými i otevřenými otázkami byly zjišťovány důležité aspekty v životě respondentů, které mohou mít vliv na následný rozvoj jejich osobní víry od doby jejich prvního svatého přijímání.

Cílem práce je podat ucelený přehled aspektů, které mají vliv na samostatnou víru jednotlivce z pohledu prvního svatého přijímání, jaké fenomény ovlivňují duchovní růst křesťana-jednotlivce, získat lepší porozumění pro katechetickou práci s dětmi na základní škole a zhodnotit dané způsoby pastorační a katecheze v praxi s možností zamyslet se nad novým přístupem, iniciativou, kterou by společenství církve mohlo nabídnout v rámci svého evangelizačního a učitelského poslání.

1 Eucharistie – svaté přijímání

Katechismus katolické církve uvádí v paragrafu 1212: „Svátostmi uvedení do křesťanského života – křtem, biřmováním a eucharistií – jsou položeny základy každého křesťanského života.“¹ Na to navazuje paragraf 1322, ve kterém stojí: „Svatá eucharistie dokončuje uvedení do křesťanského života.“² Paragraf 1323 se zabývá podstatou eucharistie: „Náš Spasitel při poslední večeři, tu noc, kdy byl zrazen, ustanovil eucharistickou obětí svého těla a své krve, aby pro všechny časy, dokud nepřijde, zachoval v trvání obětí kříže a aby tak své milované snoubence církvi zanechal památku na svou smrt a na své vzkříšení: svátost milostivé lásky, znamení jednoty, pouto bratrské lásky, velikonoční hostinu, v níž je požíván Kristus, duše se naplňuje milostí a dává se nám záruka budoucí slávy.“³ Pojem eucharistie pochází z řeckého *eucharistein* – děkovat. Eucharistie je zdrojem a vrcholem celého křesťanského života.⁴

V prvních odkazech, které najdeme v Písmu v souvislosti s touto svátostí, se mluví o lámání chleba. Lámání chleba bylo ve starozákonní době vzpomínkovým obřadem, při kterém si Židé připomínali událost vyvedení z egyptského otroctví Mojžíšem přes otevřené Rudé moře. Takto Židé vyjadřovali svou vděčnost díkůvzdáním, slavením – Paschy a svátku nekvašených chlebů.⁵

V Novém zákoně už ale Ježíš Kristus lámáním chleba a pitím vína ustanovuje slavení vlastní oběti na kříži, jak o tom shodně vypovídají synoptická evangelia.⁶ Eucharistie je svátost, kterou předchází svátost křtu. Eucharistii může přijmout každý pokřtěný křesťan, který vyznává, že věří v přítomnost Krista v Eucharistii, smířil se ve svátosti smíření s Bohem, žije dle křesťanských zásad, manželé platně uzavřeli církevní manželství. Sám Pán Ježíš nás vyzývá k pravidelnému přijímání slovy: „Kdo bude jíst mé

¹ *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

² Tamtéž.

³ Tamtéž.

⁴ *Lumen gentium – Světlo národů: věroučná konstituce o církvi*. S.l.: [s.n.], 1968, 95 s.

⁵ L 23,5–6; Pascha a svátek nekvašených chlebů jsou uvedeny hned vedle sebe.

⁶ Lk 22,19; Mt 26,26; Mk 14,22; 1 K 11,24.

tělo a pít mou krev, má život věčný.“ (J 6,54) K věčnému životu s Bohem pro nás není jiné cesty než brát vážně Ježíšova slova: „Nebudete-li jíst tělo Syna člověka a pít jeho krev, nebudete mít v sobě život.“ (J 6,53) V Kodexu kanonického práva je uvedeno, že ke svatému přijímání smí a musí být připuštěn každý pokřtěný, kterému v tom právo nezabraňuje.⁷ Katechismus katolické církve uvádí v paragrafech 1084–1090 jasnou posloupnost, kdy Kristus udělil apoštolům moc konat obětní úkon – Eucharistii, skrze kterou On sám poté působí svou milostí na věřící celého světa a v každou dobu. Již během svého pozemského života Ježíš poukazuje na jinou než metafyzickou formu nasycení, člověk potřebuje více než jen chléb do žaludku. Duše člověka potřebuje něco víc. V příběhu o rozmnožení chlebů a ryb a nasycení více než pětitisícového davu se setkáváme s tím, že následující den šel dav hledat Ježíše, dárce pokrmu, do Kafarna, kam se mezitím Ježíš v tichosti odebral. Zde dává Ježíš Kristus jasně do kontextu budoucí obětní úkon ustanovený pro církev: „Amen, amen, pravím vám, hledáte mě ne proto, že jste viděli znamení, ale proto, že jste jedli chléb a nasýtli jste se. Neusilujte o pomíjející pokrm, ale o pokrm zůstávající pro život věčný: ten vám dá Syn člověka, jemuž jeho Otec Bůh vtiskl svou pečeť.“⁸ Máme zanechánu denní modlitbu Otčenáš, kde se modlíme „... chléb náš vezdejší dej nám dnes...“ a církevními otci jsme poučováni o tom, že se nejedná ani tak o chléb fyzický k nasycení hladu fyzického, ale jedná se právě o pravidelný a nutný pokrm pro duši k získání věčného nebeského království. Získání věčného života, možnost být s Bohem v plnosti, cítit jeho lásku, milosrdenství, by mělo být smyslem našeho pozemského života. Veškeré naše jednání by mělo být tímto cílem protknuto. I podoba dnešní Eucharistie měla svůj vývoj.

⁷ BLAŽEK, Jiří. *Codex iuris canonici = Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání s věcným rejstříkem*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1994, § 912.

⁸ Jan, 6,26–27.

1.1 Eucharistie a prvotní církev, apologeté

Apoštolové následovali odkaz Ježíše Krista ohledně slavení Eucharistie a dokladem toho nám jsou Skutky apoštolů, které obsahují danou tradici církve, i když samotné Skutky byly sepsány až ke konci 1. století. „První den v týdnu jsme se sešli k lámání chleba; Pavel, který měl příští den odejít, s nimi promlouval.“ (Skutky 20,7–11) „Setrvali v učení apoštolů, ve věrnosti vůči bratrskému společenství, v lámání chleba a modlitbách.“ (Skutky 2,42) Odkaz na praxi křesťanů, kteří se scházeli k lámání chleba, se objevuje v *Didaché*, v kapitole 9,3–4, 14,1. Spis *Didaché* vznikl koncem prvního století, i když byl objeven až v druhé půli 19. století. Po knihách Nového zákona ho můžeme zařadit mezi díla nejstarší křesťanské literatury.⁹ *Didaché* popisuje Eucharistii v rámci liturgie prostě, přičemž se začíná vyznáním hříchů, poté následuje lámání chleba a díkůvzdání. Autor textu byl velmi stručný a mělo se spíše jednat o základní poučení, co konat při mešní liturgii.¹⁰

V prvním listě Korintským sv. Pavel poukazuje na nešvary spojené s eucharistickou hostinou v Korintě, neboť došlo k rozdělení společenství. Eucharistické přijímání má společenství sjednocovat, zde se však jednota rozbila právě nevhodným chováním majetnějších vrstev a apoštol je nabádal ke znovuuvědomění si, co se skrze Eucharistii slaví. Prvotní církevní společenství slavilo památku Pána Ježíše během večere, která ale měla dvě části. Jak píše Michael Schmaus: „Prvá část bola obyčajnou večerou na nasýtenie, druhá časť bola Eucharistiou. Stouto formou pamiatkovej slávnosti sa stretávajú v kresťanských obciach v Korinte, i v Jeruzaleme.“¹¹ Nejprve se tedy Eucharistie slavila dle Ježíšova příkladu tak, že se před hostinou lámal chléb a kalich se podával po hostině. Postupně se oba úkony přesunuly na konec hostiny. Tak to také popisuje v 2. století sv. Justin Mučedník ve své obhajobě křesťanství v *Apologia*

⁹ CABAN, Peter. *Dejiny slávenia eucharistie do druhého vatikánskeho koncilu*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2010, s. 39.

¹⁰ NOVÁK, Josef. Učení Pána, hlásané národům dvanácti apoštolů (*Didaché*). In: Novák, J. (ed.). *Druhá patristická čítanka (teolog. studie)*. Praha: Česká katolická Charita, 1985, s. 7–18.

¹¹ SCHMAUS, Michael. *Sviatosti (De sacramentis)*. Bratislava: Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 1992, s. 75.

Prima v článcích 65 až 67, kde se zmiňuje o tom, že se křesťané pravidelně scházejí v neděli, čtou z proroků a apoštolských listů, modlí se a po ukončení modliteb rozdělují chléb a víno.¹² Jedná se o jeden z nejstarších pramenů, kde se dozvídáme, jak první křesťané slavili Eucharistii. Svatý Justin toto dílo napsal někdy v letech 150–155.

Významných dílem, kde se dozvídáme o slavení Eucharistie, je dílo *Traditio apostolica*, vzniklé kolem roku 215 a připisované Hyppolytovi Římskému. V *Apoštolské tradici* se nachází eucharistická modlitba. Dozvídáme se o přijímání v sobotu a v neděli, přičemž ostatní dny byly na zvážení biskupa, jestli bude svaté přijímání probíhat.¹³

V církvi následovalo období, kdy se řeční teologové stavěli za učení, že Eucharistie je totožná s Pánem Ježíšem Kristem a jeho spasitelným činem. Předními teology této éry byli sv. Cyril Alexandrijský a sv. Jan Zlatoústý. Právě Janu Zlatoústému je také přezdíváno „Eucharistický učitel“ – své učení o Eucharistii postavil hlavně na slovech Pána Ježíše, když ustanovoval tuto svátost (dle něj není zapotřebí vzývat působení Ducha Svatého). Slovy Jana Zlatoústého: „Poddáváme se Bohu ve všech věcech, i když to, co nám praví, se zdá býti proti naší mysli a rozumu, pouhé jeho slovo je víc než naše mysl a náš rozum. Tak činíme i veucharistickém tajemství, nepozorujeme, co je před našimi smysly, nýbrž pamatujeme na Boží slovo. Slovo Boží nás nemůže klamati, kdyžto naše smysly nás mohou svést. Jelikož Pán pravil: ‚Toto jest tělo mé,‘ poddáváme se a věříme a vidíme očima duše. Kristus se nám nedává způsobem viditelným, ale věci viditelné mohou nabýti ceny duchovní.“¹⁴ V jiném pojednání Jana Zlatoústého se uvádí: „My obětujeme vždy téhož Beránka a ne dnes jednoho a zítra druhého, nýbrž stále téhož. Proto je oběť vždy jen jedna. (...) I nyní přinášíme onu oběť, která tehdy byla přinesena a která se nikdy nestráví.“¹⁵

V prvních staletích zrál názor, že Eucharistie je připomínkou jediné oběti Kristovy, a to golgotské. Taková oběť byla jen jedna a opakovanou eucharistickou

¹² NOVÁK, Josef. *Patristická čítanka*. 2. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1988, s. 14–15.

¹³ HIPPOLYTOS. *Apoštolská tradice*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2000, s. 31–37.

¹⁴ Mat., hom. 82, odst. 83,4; PG 58,743.

¹⁵ Homilie na List Židům, 17, 3; PG 63, 131.

slavností nedochází k dalším, jiným obětem. Eucharistií si církev připomíná tuto Kristovu oběť na Golgotě. Cyril Jeruzalémský ve své čtvrté mystagogické katechezi pojednává právě o Eucharistii (tato katecheze byla určena prvokomunikantům, kteří prošli křtem a prvním svatým přijímáním; za jeho doby se jednalo o mnohaletý proces). Cyril Jeruzalémský byl jedním z prvních otců, který jasně vyjádřil, že po epiklézi (vzývání Ducha Svatého) je chléb a víno skutečným tělem Kristovým: „Neboť jako byly eucharistický chléb a víno před svatým vzáváním ctěné Trojice obyčejným chlebem a vínem, (...) když došlo ke vzávání, chléb se stává tělem Kristovým a víno krví Kristovou.“¹⁶ Cyril odkazuje na druhý list apoštola Petra 1,4: „Tím nám daroval vzácná a převeliká zaslíbení, abyste se tak stali účastnými božské přirozenosti...“¹⁷

Dle západních otců církve Tertuliána a Cypriána je situace s Eucharistií případem, kdy se v konsekrované hostii nachází skutečná přítomnost Těla a Krve Pána Ježíše Krista. Tertulián ve čtvrté knize proti učení Markiona uvádí, že Eucharistie začínala přinášením obětních darů a slovy „Hoc est corpus meum“ a „Hic est sanguis meus“ dochází k přeměně chleba a vína na Tělo Páně.¹⁸ Svatý Ambrož uvedl ve svém díle *De sacramentis*, že při konsekraci dochází ke skutečné přeměně, chléb a víno se stávají Tělem a Krví Ježíšovou, neboť to učinil sám Pán Ježíš svým slovem: „Toto jest mé tělo...“ (Matouš 26,26), tak jak Bůh na počátku stvořil vše svým slovem, Ježíš tedy ustanovil Eucharistii a způsob přeměny zcela přirozeně.¹⁹ Slovy sv. Ambrože z knihy o svátostech: „Ačkoli se vidí podoba chleba a vína, přece se nesmí věřit po proměnění nic než tělo Kristovo a krev.“ Na učení sv. Ambrože v oblasti Eucharistie navázal jeho žák sv. Augustin. Učení sv. Ambrože rozšiřuje o pohled a postavení církve v souvislosti s Eucharistií, protože dle Augustina není smysl pouze v samotné přeměně vína a chleba v Tělo a Krev Kristovu. Eucharistie nás vede do vzkříšení Ježíše Krista a ke spojení s Duchem Svatým, který je totožný s ukřižovaným Ježíšem. Ježíš se stává hlavou církve,

¹⁶ CYRIL JERUZALÉMSKÝ. *Mystagogické katechese*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 1997, s. 22.

¹⁷ 2 Petr 1,4.

¹⁸ TERTULIANUS. *Adversus Marcionem*, č. 4,40.

¹⁹ NOVÁK, Josef. *Patristická čítanka*. 2. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1988, s. 85.

takže církev je také mystickým tělo Kristovým skrze Eucharistii. Tím tedy je sama církev součástí svátostné Eucharistie. Svatý Augustin chápe svátost jako viditelné znamení neviditelné milosti.²⁰ Své učení postavil hlavně na spisech sv. Jana a Pavla.²¹

1.2 Středověk, Tomáš Akvinský

Tomáš Akvinský patří mezi nejvýznamnější scholastiky středověku. Dle Tomáše Akvinského se filosofie zabývá rozumovými pravdami a teologie pravdami zjevnými. Úkolem obou je zkoumání Boha a stvořených věcí. Tomáš Akvinský tvrdil, že je možné lidským rozumem dojít k závěru, že Bůh existuje, stejně jako nesmrtelná duše.²² Eucharistií se zabýval ve svém rozsáhlém díle *Teologická suma*, v třetí knize. O Eucharistii pojednávají otázky číslo 73 až 83. A tak na otázku, zda ve svátosti Eucharistie je Tělo Kristovo, nebo jen ve znamení, odpovídá sv. Tomáš takto: „Nelze pojmouti smyslem, že je v této svátosti pravé Kristovo tělo a krev; nýbrž pouze věrou, která stojí na autoritě Boží.“²³ Tomáš se také opírá o citaci z díla sv. Cyrila: „Nepochybuji, zda je to pravda, nýbrž spíše ve víře přijmi slova Spasitelova, protože totiž je pravda, nelže.“²⁴ A dále Tomáš zmiňuje, že je kacířské zastávat názor, že Pán je v Eucharistii přítomný ne doopravdy, ale jen ve znamení, a zmiňuje bludaře Berengariuse, který později svůj blud odvolal a přiznal se k pravdě víry.²⁵

Velký scholastik probírá spojitost Starého i Nového zákona s tím, že ve Starém zákoně je oběť utrpení Krista obsažena obrazně; Nový zákon má něco více, obsahuje samotné utrpení Ježíše Krista, ne obrazně ani ve znamení. Dále cituje Diviše: „je dokonáním všem jiných svátostí, které dávají podíl moci Kristovy, když se zmiňuje

²⁰ AUGUSTINE. *Questions on the Heptateuch*, kniha I, III, kap. 84.

²¹ SCHMAUS, Michael. *Svatosti (De sacramentis)*. Bratislava: Rímskokatolícká cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, s. 110–111.

²² BERINGER, Jaromír. *Úvod do dějin patristické a scholastické filosofie*. Plzeň: Pilsen Press, 2002, s. 27–28.

²³ AKVINSKÝ, Tomáš. *Teologická suma*. Olomouc, 1938, s. 653.

²⁴ Tamtéž, s. 654.

²⁵ KENNY, Anthony. *Tomáš Akvinský*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1993, s. 31–32.

o významu Eucharistie. Z Janova evangelia 6: ‚Kdo jí mé tělo a pije mou krev, zůstává ve mně a já v něm.‘ Proto je tato svátost znamením největší lásky a povzbuzením naší naděje z tak důvěrného spojení Kristova s námi.²⁶

1.3 Reformátoři 16.–17. století

Martin Luther, německý augustiniánský kněz, se vyjádřil k tématu Eucharistie ve svém díle *Babylonské zajetí církve*, které vydal v roce 1520.²⁷ Luther odmítal obětní charakter mše svaté. Podle něj byla Kristova oběť jedinečná a dostatečná, tudíž nepotřebuje být opakována ani doplňována či nahrazována mešní obětí. Luther odmítal myšlenku transsubstanciacce, kdy se po konsekraci mění podstata chleba a vína na podstatu Těla a Krve Krista; dle něj je Kristus přítomen pouze v okamžiku svatého přijímání, a tudíž uchovávání a adorování konsekrovaných hostií nemá žádný smysl.²⁸ Luther uznával reálnou přítomnost Krista, kdy se jeho všudypřítomné Tělo spojuje na základě eucharistických slov víry s chlebem a vínem v jednotu. Tak je Kristovo Tělo konsubstancionálně přítomné v chlebě a víně, ale stále v podstatě chleba a vína. Ježíše Krista je možno přijímat, jak tvrdil Luther a před ním i Jan Hus, pouze pod obojím způsobem.²⁹ V roce 1528 vydal Luther pojednání *O Večeři Páně – Vyznání*, ve kterém se musel vypořádat jednak s kritikou z řad katolické církve, jednak reagovat na symbolicky interpretovanou eucharistii Ulricha Zwingliho; jak Luther píše: „Není nutné, že jedno z těch dvou zmizí nebo je zmařeno, ale že chléb i Tělo zůstává, a díky svátostnému spojení můžeme říci, „Toto je mé Tělo“, kdy slovem „toto“ je míněn chléb, i když v té chvíli to už není pouhý chléb z pece, ale chléb, který se stal svátostnou substancí,

²⁶ AKVINSKÝ, Tomáš. *Teologická suma*. Olomouc, 1938, s. 654.

²⁷ LUTHER, Martin. *The Babylonian Captivity of the Church*, 1520. Dostupné z: <https://1url.cz/zMkCY>

²⁸ SCHMAUS, Michael. *Sviatosti (De sacramentis)*. Bratislava: Rímskokatolícká cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 1992, s. 115.

²⁹ Tamtéž, s. 116.

v jednotě s Tělem Krista.³⁰ V roce 1530 došlo k zformování Augsburského vyznání, které tvoří součást luteránské víry do dnešního dne, v němž bylo uvedeno: „Naše církve učí, že [pravé] tělo a krev Kristova jsou opravdu ve večeři Páně [pod způsobou chleba a vína] přítomny a rozděleny požívajícím; a zavrhují ty, kdo učí jinak.“³¹

Dalším z reformátorů, jak již bylo výše zmíněno, byl Švýcar Ulrich Zwingli, který se ohradil proti Lutherovi i katolické církvi v otázce tělesné přítomnosti Krista v Eucharistii. Podle něj Kristus sedí po Boží pravici, a tudíž není tělesně přítomen při večeři Páně. Lutherovu citaci Ježíšova výroku: „Toto je mé tělo“ odmítá s tím, že v původní hebrejštině, kterou Ježíš výrok pronesl, se sloveso „být“ nenachází a věta může podobně jako jinde v Písmu znamenat „toto značí mé tělo“. Pro Zwingliho je večeře Páně upomínkou vykoupení, při které sice dochází k Duchem Svatým vyvolanému nadpřirozenému „rozpomínání“, resp. „znovu-zpřítomnění“, ale Kristus není tělesně přítomen.

Vrchol kontroverze mezi Lutherem a Zwinglim můžeme zaznamenat v letech 1527 až 1528, kdy došlo k vzájemné polemice. Zwingli razantně odmítl Lutherovy názory v latinsky psané knize *Amica Exegesis, id est, expositio eucharistiae negotii ad Martinum Lutherum*. Luther rozvedl své názory v polemice proti Zwinglimu nazvané *Slova Kristova ‚Toto je mé Tělo‘. Pojednání proti fanaticům*.³² Drží se doslovně slov z Bible: „Toto je mé Tělo“, odmítá symbolismus a za názory Zwingliho vidí dílo ďáblov.³³ O zprostředkování debaty mezi zneprátelenými protestantskými stranami se neúspěšně pokoušel Martin Bucer, na kterého Luther seslal mnoho silných slov, proto Zwingli v odpovědi Lutherovi udává: „Kristus nás učí neoplácet zlo zlem, ale dobrem. Antikrist se projeví v největší míře, a ty jsi ho následoval, protože jsi ohavně napadl

³⁰ O'CONNOR, James T. *The Hidden Manna. A Theology of the Eucharist*. San Francisco: Ignatius Press, 1988, s.135. Překlad z anglického originálu A. Pavlová.

³¹ BURGESS, Josef A. (ed.) *The Role of the Augsburg Confession: Catholic and Lutheran views*. Philadelphia: Fortress Press, 1980, s. 173.

³² SCHAFF, Philip. *History of the Christian Church, Volume VII: Modern Christianity. The German Reformation*. Vision for Maximum Impact, LLC, 2017, s. 343, § 106.

³³ Tamtéž, s. 346.

zbožného a učeného Bucera za překlad a šíření tvých knih. (...) Drahý Luthere, pokorně tě žádám, nebuď v této záležitosti tak rozzuřený. Pokud jsi Kristův, stejně tak jsme i my. Náleží nám se pouze zabývat Božím slovem a zachovávat křesťanskou sebekontrolu. Nesmíme bojovat proti Bohu, maskovat vlastní chyby Jeho slovem (...).³⁴

Pokus o shodu mezi znepřátelenými stranami, když hrozil rozkol mezi reformátory, měl proběhnout při konferenci konané v roce 1529 v Marburgu (tzv. marburské náboženské rozhovory). Během rozhovorů se měly obě strany s několika zástupci dohodnout na souhrnu učení, což učinili ve většině bodů, ale právě v otázce přítomnosti Ježíše Krista v Eucharistii k žádné shodě nedošlo. Luther trval na doslovném významu „Toto je mé Tělo“, zatímco Zwingli se opíral o úryvek z Písma ze sv. Jana 6,63: „Co dává život, je Duch, tělo samo nic neznamena. Slova, která jsem k vám mluvil, jsou Duch a jsou život.“ Zwingli se uceleně vyjádřil k tématu Eucharistie v *Komentáři na pravé a falešné náboženství* z roku 1525. „Eucharistie (...) nebo Večeře Páně je pouze upomínkou těch, kteří pevně věří, že Kristovou smrtí a krví byli usmířeni s Otcem, tak vyznávají tuto život dávající smrt, to je, hlásají ji s chválou a díkůvzdáním.“ Sám Zwingli zemřel na bojišti během švýcarské občanské války v roce 1531, ve které proti sobě bojovaly katolické a protestantské kantony.

Francouz Jan Kalvín přinesl další rozměr v chápání Eucharistie mezi protestanty, když zavrhl čistě symbolický výklad Zwingliho, i když se nepřiklonil ani k reálné tělesné přítomnosti a konsubstanciaci. Kalvínův postoj byl zjednodušeně takový, že Kristus je duchovně přítomen při večeři Páně, ne tělesně v eucharistických darech. Kalvín poznamenává: „Musíme (...) opustit myšlenku, že Pán Ježíš Kristus se nechal vměstnat do pomíjivých živlů.“³⁵

Katolická církev potvrdila na tridentském koncilu učení o transsubstanciaci. Tento rozkol ve vnímání Eucharistie mezi protestantskou a katolickou církví máme do dnešních dní. Dle učení katolické církve není možné, aby katolíci a protestanti slavili

³⁴ Tamtéž, s. 347.

³⁵ O'CONNOR, James T. *The Hidden Manna. A Theology of the Eucharist*. San Francisco: Ignatius Press, 1988, s. 145–149. Překlad z anglického originálu A. Pavlová.

společně eucharistii, právě kvůli rozlišnému vnímání její podstaty. Navíc mezi protestantskými církvemi existuje vnitřní rozkol mezi luterány a kalvinisty, neboť Kalvínovi nástupci nevěří ani v mystickou přítomnost Krista ve způsobách chleba a vína po dobu svatého přijímání. Tak kalvinistům luteránské církve zakazují přistupování k přijímání při luteránské mši svaté. Rovněž by neměli katolíci přistupovat k přijímání při protestantských/evangelických bohoslužbách, neboť při takové bohoslužbě katolík popírá reálnou přítomnost Ježíše Krista ve svátosti, a když protestant přistoupí k přijímání při katolické mši, dopouští se svatokrádežného přijímání.³⁶

1.4 Tridentský koncil

Tridentský koncil, který byl zahájen 13. prosince 1545, proběhl ve třech časových intervalech. Musel reagovat na Lutherem odstartovanou reformaci a šíření rozdílného pojetí víry. Musíme si navíc uvědomit, že se jednalo o období, kdy nastupovaly kulturní/filosofické směry renesance a humanismus, a navíc církev začala již v raném novověku ztrácet své dominantní postavení ve společnosti a období 15. století nebylo pro ni stabilní. Jednalo se o období nejtemnější a nejamorálnější, když si uvědomíme, kdo v tomto období reprezentoval nástupce na Petrův stolec, a praktiky uprostřed církve, jako jsou nezdravé uctívání světců a jejich ostatků, nepotismus (např. za Alexandra VI.), nárůst pověr, hrůza z pekla, nevzdělanost kléru, kupčení s odpustky.³⁷ Samotné období zasedání koncilu bylo plné náboženských a politických problémů, proto koncil v první etapě zasedal v letech 1545–1549 v Tridentu a dvakrát v Bologni. Znovuobnoven byl v letech 1551–1552 a poslední část proběhla v Tridentu v letech 1562–1563. Ve společnosti došlo k rozmachu obchodu, rozvoji mořeplavby a boji o Nový svět, vzkvétal obchod s Asií, a tak se k moci dostaly také bohaté obchodní rodiny (přístavní města Janov, Benátky, Bruggy, Antverpy). Koncil byl zahájen papežem

³⁶ MALÝ, Radomír. Mohou katolíci a protestanti slavit společně Eucharistii? *Immaculata – Neposkvrněná* (dvouměsíčník). 3/2004, ročník XIII, s. 10–11. Dostupné z: <http://immaculata.minorite.cz/images/immaculata/pdf/IM73.pdf>

³⁷ FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. 1. vydání. Praha: Zvon, 1992, s. 180.

Pavlem III. a ukončen byl Piem IV. K řešení eucharistické otázky došlo během pontifikátu papeže Juliuse III. mezi lety 1150–1555.

Teologové a biskupové koncilu museli posoudit názory Zwingliho, Luthera a dalších reformátorů, které zastávali v souvislosti s Eucharistií. Začali diskutovat nad otázkou změny podstaty chleba a vína. Diskuzí nad chybami reformátorů dospěli teologové Tridentu v roce 1551 k vydání dekretu o Eucharistii (13. zasedání) a k dalšímu v roce 1562 (21. a 22. zasedání).³⁸ Můžeme tedy konstatovat, že koncil stvrdil svátostnou povahu Eucharistie (došlo na stvrzení sedmi svátostí) – Eucharistie je součástí skutečné oběti Ježíše Krista, a potvrdil pojem transsubstanciacie s tím, že Kristus je ‚vere, realiter, substantialiter‘, tedy opravdu, skutečně a podstatně přítomen v konsekrovaných způsobách.

Z XIII. zasedání koncilu se do dekretu o Eucharistii dostala formulace, že Eucharistie má být podávána věřícím jako „protijed, který nás očisťuje od každodenních vin a ochraňuje nás od smrtelných hříchů“.³⁹ Dále se koncil usnesl, že oběť mše svaté se může vztahovat i na zemřelé, potvrdil praxi přijímání pod jednou způsobou a dotkl se otázky řádné přípravy před přijetím svátosti, včetně svátosti smíření, a zachování zvyku nošení Eucharistie nemocným.⁴⁰

V dekretu z roku 1562 je potvrzena Eucharistie jako oběť, přičemž v kánonu I je uvedeno, že pokud někdo tvrdí, že mše svatá není obětována Bohu jako pravá a správná oběť nebo je obětována pouze, aby byl Kristus mezi námi jeden, anathema sit. Papež Pius IV. potvrdil veškeré koncilní dekry papežskou bulou *Benedictus Dues* z 26. ledna 1564. V rámci koncilu se také reagovalo na reformátorské odmítnutí eucharistického uctívání a koncil tak odůvodnil smysl kultu adorace a slavení Božího Těla⁴¹ (k ustanovení slavnosti „Corpus Domini“ došlo papežem Urbanem IV. bulou

³⁸ O'CONNOR, James T. *The Hidden Manna. A Theology of the Eucharist*, San Francisco: Ignatius Press, 1988, s. 212–213.

³⁹ Tridentuský koncil, zasedání XIII (11. 10. 1551). *Dekret o svátosti Eucharistie*, kap. 2: DS 1638.

⁴⁰ Tamtéž, s. 212–225.

⁴¹ DS 1651–1661.

Transiturus z 11. srpna 1264, na kterou navazovalo liturgické oficium o Eucharistii sv. Tomáše Akvinského).

Koncil jasně udává podmínky exkomunikace bludařů: „Kdo popře, že v Nejsvětější svátosti Eucharistie je opravdivě, skutečně a podstatně přítomno Tělo a Krev spolu s Duší a Božstvem našeho Pána Ježíše Krista, a tedy celý Kristus, ale tvrdí, že je v ní přítomen jen jako ve znaku, anebo obraze, anebo jen účinností, ať je vyloučen ze společenství věřících.“ (DS 1651) „Kdo tvrdí, že v Nejsvětější svátosti Eucharistie zůstává podstata chleba a vína spolu s Tělem a Krví našeho Pána Ježíše Krista, a popírá onu podivuhodnou a jedinečnou proměnu celé podstaty chleba na Tělo a celé podstaty vína na Krev, přičemž zůstávají způsoby chleba a vína, kterou proměnu Církev velice vhodně nazývá transsubstanciací (tj. přepodstatněním), ať je vyloučen ze společenství věřících.“ (DS 1652)

Vzniklo mnoho polemik o významu slova transsubstance, co znamená slovo podstata, jelikož koncilní otcové některé aspekty nepojmenovali a nezašli v tomto směru do detailů. Jak shrnuje Schmaus: „Koncilu zřejmě nejde o to, aby se vyslovil o Kristovi v rovině fyzikálních, chemických nebo biologických věd, ba právě naopak takovýmto naturalistickým představám chce čelit. Chce zdůraznit Kristovu osobní přítomnost, respektive spásonosné setkání člověka s osobně přítomným Kristem na ontologické bázi (...). Slavení Eucharistie spočívá právě v tom, že účastníci se zapojí do pohybu, v kterém se Ježíš bezvýhradně oddal Otci a v kterém se i Otec daroval v Ježíši Kristu jako spása, a tak mu daroval nový, oslavený a přesto nepominutelný život. V Eucharistii se odehrává tato skutečnost, kterou sv. Pavel nazval ‚Život v Ježíši Kristu‘.“⁴² V *Tridentském katechismu*, který vyšel tři roky po ukončení koncilu, se stanovuje věk pro přijetí Eucharistie, věk, kdy člověk rozezná užíváním rozumu běžný chléb od eucharistického chleba. V případě dětí se tedy kněz má ujistit, že dané dítě je schopno toto rozlišit.⁴³

⁴² SCHMAUS, Michael. *Sviatosti (De sacramentis)*. Bratislava: Rímskokatolícká cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 1992, s. 125–126.

⁴³ *Tridentský katechismus*, část II., hlava IV., otázka LXI.

1.5 Od tridentského k druhému vatikánskému koncilu

Po Tridentu následovalo období, kdy docházelo k dotváření teorie, jak se Eucharistie stává obětí; mělo dojít k jednotě vztahu mezi obětí na kříži, ustanovením Eucharistie při poslední večeři a samotnou mší svatou, a to proto, že koncilní otcové právě některé tyto aspekty nevysvětlili. Bylo potřeba vysvětlit obětní charakter mše svaté.⁴⁴

Papežové Lev XIII. a Pavel VI. napsali encykliky o Eucharistii. Lev XIII. ke konci svého pontifikátu vydal v předvečer svátku Božího Těla 28. května 1902 encykliku s názvem *Mirae Caritatis*. Papež zde znovu pojmenovává tradiční učení o Eucharistii. Odkazuje na evangelium sv. Jana a v 5. a 6. odstavci uvádí: „Je rozšířené mylné pojetí těch, kteří zastávají názor, že přijetí Eucharistie je ve svém způsobu určené jen pro úzce uvažující osoby (za které jsou považovány), které se nezajímají o starosti tohoto světa, aby mohly setrvávat v jakémsi náboženském životě. Ale tento dar, kdy není většího a úžasnějšího daru nebo směřujícího ke spáse, je nabídnut všem těm, bez ohledu na jejich profesi, postavení, kteří si přejí – tak jak by měl každý – uchovat pro sebe život v Boží milosti, jejíž cíl je získání života v požehnání ve společenství Boha. (...) Zdroj všeho dobra a smysl veškerých dobrých darů je nejslechetnější Eucharistie, která nejenže vyživuje a udržuje, pro co je potřeba námahy, ale také nezměřitelně zvelebují lidskou důstojnost.“⁴⁵

Papež dále poukazuje (v 8. odstavci) na to, že společnost po celém světě ztrácí víru v Boží věci a není to jen důsledkem pýchy, ale také morálního úpadku; jasnost úsudku je otupena tělesnými žádostmi a tento úpadek je napříč společenskými vrstvami. Ale proti tomu je zde lék – svatá Eucharistie, neboť nejprve ovládne žádostivost zvýšením dobročinnosti.⁴⁶ Papež uvádí, že nás historie učí, že křesťanský život kvete vždy tam, kde dochází k častému přijímání Eucharistie, a naopak kde upadne zájem

⁴⁴ O'CONNOR, James T. *The Hidden Manna. A Theology of the Eucharist*. San Francisco: Ignatius Press, 1988, s. 236.

⁴⁵ Papež Lev XIII., *Encyklika Mirae Caritatis*, 1902, bod 5 a 6. Dostupné z: <https://1url.cz/vMkZs>

⁴⁶ Srov. tamtéž, bod 8.

o tuto praxi, křesťanské náboženství postupně ztrácí svou sílu a jiskru. Papež Inocenc III. na lateránském koncilu vnímal jako nezbytné, aby nedošlo k úplnému odpadnutí od víry, aby Tělo Páně přijal každý křesťan přinejmenším v době velikonoční, i když účast a přijímání Eucharistie na každé mši svaté je žádoucí.⁴⁷ Na závěr papež uvádí, že je potřeba nebyť příliš úzkostný, že tělo potřebuje svou pravou stravu – Eucharistii, a veškeré předsudky, zbytečné obavy a výmluvy k nepřijetí Eucharistie musejí být resolutně odloženy, neboť je zde dar a žádný jiný není pro věřící lid tak užitečný. Papež představuje, co Kristus zamýšlel, když ustavil tuto svátost probuzením lásky k Bohu, kdy nám to má napomáhat ve vzájemné lásce mezi lidmi. Tato mezilidská láska je díky Eucharistii zakořeněna v lásce ke Stvořiteli, prýští z ní a spontánně roste.⁴⁸

Nástupce Lva XIII., svatý Pius X., který je také nazýván „papežem Eucharistie“, se snažil o obnovu eucharistické úcty. Zemřel na počátku 1. světové války. Heslem tohoto papeže bylo: „Instaurare omnia in Cristo – Vše obnovit v Kristu.“ Na téma Eucharistie vydal dva papežské dekrety – první 20. 12. 1905 *O častém svatém přijímání*, ve kterém zdůrazňuje, že ke svatému přijímání smí přistoupit kterýkoliv katolík, jakéhokoliv stavu a povolání, pokud není ve stavu těžkého hříchu. V dekretu *Quam singulari* z 8. srpna 1910 nařizuje papež, že Nejsvětější svátost má být podávána i dětem pod 12 let, které rozumově dospěly. Podmínkou je, že dokážou rozlišit mezi chlebem obyčejným a svátostným a dokážou chápat i jiné pravdy víry. Papež odkazuje na závěry čtvrtého lateránského koncilu. Praxe nepřipouštění dětí v mladším věku k Eucharistii, jak uvádí papež v dekretu, měla za následek, že mládež později neměla ochrany před zlem, ztrácela svou čistotu a propadala hříchu.⁴⁹

Papež Pius XII. započal během svého pontifikátu liturgické reformy, které byly završeny druhým vatikánským koncilem. Patří sem například změna doby půstu od jídla

⁴⁷ Srov. tamtéž, bod 16.

⁴⁸ Srov. tamtéž, bod 19.

⁴⁹ PIUS X., Dekret „*Quam singulari*“: o věku, jehož se u dětí požaduje k prvnímu sv. přijímání. Brno, 1929, s. 7–8.

a pití před svatým přijímáním, který do té doby byl od půlnoci předcházející svatému přijímání. Svatý otec vydal 29. června 1943 *Mystici Corporis Christi*.

V encyklice *Mediator Dei* z roku 1947, kterou zaměřil především na posvátnou liturgii, píše papež, že „božský Zakladatel Církve je přítomen ve vznešené oběti oltáře jak v osobě svého služebníka, tak pod eucharistickými způsoby“.⁵⁰ Tajemství Nejsvětější Eucharistie, „kterou Kristus, Nejvyšší Kněz, ustanovil a přikázal, aby byla pořád obnovována v církvi prostřednictvím jeho služebníků,“ označil za „kulminaci a centrum křesťanského náboženství“.⁵¹ Zpřítomnění oběti Vykupitele v Eucharistii má „vždy a všude charakter veřejného a sociálního aktu“.⁵² I z toho důvodu hlava církve nabádá, aby věřící považovali účast na Eucharistii za svou „hlavní povinnost a nejvyšší důstojnost.“⁵³ Tímto se dostáváme k Janu XXIII., který svolal a zahájil druhý vatikánský koncil 11. října 1962.

1.6 Kodex kanonického práva 1917 a 1983

V Kodexu kanonického práva 1917, kánonu 854 je uvedeno, že dětem, které kvůli svému věku nemohou rozeznat svátost Eucharistie, i když mají touhu po svátosti, není možné Eucharistii podávat. V nebezpečí smrti se Eucharistie podat může, pokud dítě rozlišilo běžný chléb od Kristova Těla a mělo k němu úctu. Je na rodičích a knězi, aby posoudili, zda je dítě schopno a připraveno pro svaté přijímání. Také je nutno, aby dítě nejprve vykonalo svátost smíření.⁵⁴

V Kodexu kanonického práva z roku 1983 se přijetím Eucharistie dětmi zabývají kánony 913 a 914. Děti musejí mít dostatečné poznání, být důkladně připraveny, aby chápaly Krista a jeho nauku, a přijmout Tělo Páně s vírou a zbožností. Při nebezpečí

⁵⁰ PIUS XII. *Mediator Dei: o posvátné liturgii*. Brno: Sušilova literární jednota bohoslovců, 1948, bod 20.

Dostupné také z: <https://1url.cz/4MkZ4>

⁵¹ Tamtéž, bod 66.

⁵² Tamtéž, bod 96.

⁵³ Tamtéž, bod 80.

⁵⁴ CIC 1917, kánon 854.

smrti stačí, pokud dítě rozezná rozdíl mezi obyčejným pokrmem a Tělem Kristovým a přijme ho s úctou.⁵⁵ Kodex ukládá rodičům a těm, kdo stojí na jejich místě, a také knězi povinnost postarat se, aby děti, které užívají rozumu, byly také náležitě připraveny a nejprve přijaly svátost smíření a poté svaté přijímání. Je povinností kněze nepřipustit děti nepřipravené.⁵⁶

1.7 Druhý vatikánský koncil

Jak již bylo zmíněno výše, druhý vatikánský koncil (dále jen koncil) ohlásil a také jej o tři roky později zahájil papež Jan XXIII. Pavel VI., který přijal nástupnictví na Petrově stolci, musel provést církev dokončením práce koncilu a také církev řídit v období pokoncilním, což byla doba pastoračně i teologicky náročná. Pod vedením Pavla VI. došlo k největší reformě církve od doby tridentského koncilu. V roce 1963 byla vydána konstituce *Sacrosanctum Concilium* (o svátostné liturgii) a její závěry byly implementovány v následujících letech. Koncil zdůraznil misijní úlohu církve a otevřela se otázka pastorace. Byl kladen důraz na to, aby účast věřících na mši svaté a slavení eucharistie byla aktivní, plná a plodná.⁵⁷ Laici mohli plnit úlohu podávání Eucharistie nemocným doma i v nemocnici a stejně tak i věřícím při mši svaté.

Papež Pavel VI. vydal encykliku s názvem *Mysterium fidei* (*Tajemství víry*), která se zabývala Eucharistií, 3. 9. 1965 na svátek sv. Pia X., tedy ještě před ukončením koncilu. Potvrzuje Eucharistii, svátost a oběť, jako středobod života církve. Upozorňuje v ní, že k eucharistickému tajemství se musíme přibližovat „s pokorou a úctou, nespolehající se na lidský rozum, který by měl zachovat pokoj a spíše se pevně přimknout k božskému Zjevení“.⁵⁸ Dále se Svatý otec opírá o slova Jana Chrysostoma, který o Eucharistii poučoval velmi výstižně: „Podřídme se Bohu ve všech věcech

⁵⁵ CIC 1983, kánon 913.

⁵⁶ Tamtéž, kánon 914.

⁵⁷ *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995 (*Konstituce o posvátné liturgii Sacrosanctum Concilium ze dne 4. 12. 1963* (14–20)).

⁵⁸ PAUL VI. *Mysterium fidei*. AAS, 57, 1965, bod 16, dostupné z: <https://1url.cz/tMkZC>

a neodporujeme mu, dokonce ani když to, co k nám promlouvá, se zdá jít proti našemu rozumu a intelektu; jeho slovo ať zůstává nadřazeno našemu rozumu a intelektu. Takto číňme v souvislosti s tajemstvím Eucharistie a neomezujeme se pouze na to, co můžeme pojmout svými smysly, ale držíme se pevně jeho slov. Jeho slovo není zrádné.⁵⁹

Papež na úvod encykliky uvádí, že šíření mylného učení církve ohledně Eucharistie poškozují víru a eucharistickou úctu, a ačkoliv eucharistické tajemství v sobě obsahuje i symbolismus, symbolismus sám o sobě nedostatečně vysvětluje jedinečnou eucharistickou přítomnost našeho Pána. Cituje Ignáce z Antiochie, Theodora Mopsuestia a tridentský koncil.⁶⁰ Zabývá se sakramentální přítomnosti Krista skrze transsubstanciaci a správnými formami eucharistické úcty, včetně slavnosti Božího Těla. Explicitně v ní zmiňuje předchůdce Urbana IV., který vydal bulu *Transiturus* 11. srpna 1264, již ustanovil svátek Těla a Krve Páně (Corpus Christi), texty k této liturgii sestavil sv. Tomáš Akvinský.⁶¹ Podobně jako před ním Pius XII., také Pavel VI. povzbuzuje k časté účasti na eucharistickém slavení a sv. přijímání. Podněcuje služebníky Boží k pěstování eucharistické úcty, která by měla být středobodem a záměrem každé jiné formy uctívání.⁶² Svatý otec zdůrazňuje, že svatá Eucharistie přenáší na křesťany nezaměnitelnou důstojnost a přebývá s námi stále, nejen během mše svaté.⁶³ Svůj text zakončuje vroucným přáním, aby „co nejdříve, jak je to možné“ bylo eucharistické tajemství slaveno všemi lidmi „jedním hlasem a jednou vírou“.⁶⁴

Před koncem roku 1965 (7. prosince) vydal II. vatikánský koncil Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, ve kterém uvádí: „ostatní svátosti a také všechny církevní služby a apoštolská díla souvisejí s posvátnou eucharistií a jsou k ní zaměřeny. Vždyť nejsvětější eucharistie obsahuje celé duchovní dobro církve, Krista samého, našeho velikonočního Beránka a živý chléb. Skrze své tělo, Duchem Svatým oživované

⁵⁹ Tamtéž, bod 17.

⁶⁰ Tamtéž, bod 9–12.

⁶¹ Tamtéž, bod 63.

⁶² Tamtéž, bod 64.

⁶³ Srov. tamtéž, bod 67.

⁶⁴ Tamtéž, bod 73.

a oživující, dává lidem život a tak je zve a přivádí k tomu, aby spolu s ním obětovali sami sebe, své práce a všechny stvořené věci.⁶⁵

Na ukončení Roku víry dne 30. června 1968 vydal Svatý otec Pavel VI. Slavnostní vyznání víry papeže Pavla VI.: „Věříme, že mešní oběť, sloužená knězem, zastupujícím mocí svátostného svěcení Krista a jím přinášena na našich oltářích jménem Krista a údů jeho tajemného těla, je skutečně svátostné zpřítomnění oběti Kalvarské. Věříme, že stejně tak, jako chléb a víno, posvěcené Pánem při Poslední večeři, byly proměněny v jeho tělo a krev, které krátce po tom za nás obětoval na kříži, i chléb a víno posvěcené knězem se proměňují v tělo a krev Krista v nebeské slávě. Věříme, přestože se našim smyslům všechno jeví stejně jako před tím, že je zde Pán přítomen způsobem pravým, skutečným a podstatným. Kristus může být přítomen v této svátosti jen proměněním celé podstaty chleba v jeho tělo a proměněním celé podstaty vína v jeho krev. Jenom vlastnosti chleba a vína, které smysly vnímáme, zůstávají nezměněny. Tuto tajemnou proměnu nazývá církev velmi přiléhavě jako předpodstatnění. Každý teologický výklad, který hledí vniknout nějakým způsobem do tohoto tajemství, aby zůstal ve shodě s katolickou vírou, musí trvat na tom, že v objektivní realitě, nezávislé na našem duchu, přestane chléb a víno po proměnění existovat, takže od tohoto okamžiku jsou úctyhodným tělem a krví Pána Ježíše. Máme tedy skutečně před sebou Kristovo tělo a krev pod svátostnými způsoby ve shodě s tím, co Pán měl v úmyslu – dát se nám za pokrm a přivést nás do jednoty svého tajemného těla. Jediná a nedělitelná existence oslaveného Krista Pána na nebesích není svátostí rozmnožována, nýbrž zpřítomněna na různých místech na zemi, kde se slouží mše svatá. Po skončené oběti je tato existence stále přítomna v Nejsvětější Svátosti, která ve svatostánku je živým srdcem každého kostela. Je nám proto drahou povinností uctívat a klanět se ve svaté hostii, kterou vidí naše oči, vtělenému Slovu, které oči vidět nemohou, a které, aniž opustilo nebe, je přítomno mezi námi.“⁶⁶

⁶⁵ *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 5.

⁶⁶ PAVEL VI. *Slavnostní vyznání víry papeže Pavla VI.* Dostupné z:
http://www.cestykatecheze.cz/_d/Pavel-VI-Vyznani-viry.pdf

1.8 Novodobí papežové

1.8.1 Jan Pavel II.

Jan Pavel II. vydal 17. dubna 2003 encykliku *Ecclesia de Eucharistia*, která je považována za jedno z jeho nejdůležitějších děl. Odkazuje se na doktrinární výklady tridentského koncilu a novodobě na encykliky Lva XIII. *Mirae Caritatis*, Pia XII. *Mediator Dei* a Pavla VI. *Mysterium fidei*. Je zaměřena hlavně na obnovu správného chápání Eucharistie. Na úvod encykliky píše Svatý otec Jan Pavel II.: „Církev žije z eucharistie a v souhrnu v sobě uchovává jádro tajemství církve, neboť se v rozmanitých formách naplňuje příslib: ‚Hle, já jsem s vámi po všechny dny až do konce světa! (Mt 28,20)‘.“⁶⁷ V dokumentu II. vatikánského koncilu je uvedeno, že „Eucharistická oběť je zdrojem a vrcholem celého křesťanského života“.⁶⁸ Jan Pavel II. se snažil pro třetí tisíciletí dát světu výzvu kontemplovat Krista, přičemž „kontemplovat Krista znamená též umět ho rozpoznat všude, kde se objeví, v jeho mnohotvárných způsobech přítomnosti, ale především v živé svátosti jeho těla a krve. Církev žije z eucharistického Krista, on ji živí a osvěcuje.“⁶⁹ Každý křesťan by měl z Eucharistie čerpat, neboť Kristus sám dal dar slavení, abychom tak mohli být ve spojení s ním a měli na jeho oběti účast, byli jí přítomni, i když k jeho oběti na kříži již nic nepřidáváme, slavíme památku oběti Krista. Jako křesťané máme možnost si nejen připomínat oběť Ježíše Krista, ale také radost ze vzkříšení, které jde do jádra naší podstaty a záchrany světa – naše šance pro věčný život v radosti ve společenství s Bohem Otcem. Skrze eucharistii a přijímání Těla a Krve Páně se všichni stáváme jedním tělem (1 Kor 10,16–17). V bodě 37 se pojednává o Eucharistii, která zpřítomňuje výkupnou oběť, kterou můžeme přijímat ve stavu posvěcující milosti, vyžadující naši snahu o odvrácení se od hříchu, kdy už svatý Pavel apeloval na křesťany v Korintu: „Smiřte se s Bohem!“ (2 Kor 5,20) Takto je tedy

⁶⁷ *Ecclesia de eucharistia: encyklika Jana Pavla II. o eucharistii a jejím vztahu k církvi ze 17. dubna 2003.* Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 53.

⁶⁸ *Lumen gentium – Světlo národů: věroučná konstituce o církvi.* S.l.: [s.n.], 1968, čl. 11.

⁶⁹ *Ecclesia de eucharistia: encyklika Jana Pavla II. o eucharistii a jejím vztahu k církvi ze 17. dubna 2003.* Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 53.

eucharistie spojena se svátostí smíření. Obě svátosti k sobě patří. To, jestli je křesťan ve stavu milosti, je na svědomí každého individuálně, ale Kodex kanonického práva klade důraz na to, aby církev nebyla lhostejná a nepřipouštěla k přijímání ty, kteří „tvrdošíjně setrvávají ve zjevném těžkém hříchu“ (kánon 915).

Papež Jan Pavel II. zdůrazňoval, že se nesmí ve spojení s církví a eucharistií zapomínat na Matku církve, Pannu Marii. Označil ji za učitelku kontempace Kristovy tváře, proto nás může Maria vést k této svátosti, neboť k ní má hluboký vztah.⁷⁰ Panna Maria byla u důležitých okamžiků Kristova života i u zrodu prvotní církve. Ve Skutcích apoštolů je uvedeno (Sk 1,14): „Všichni se jednomyslně a vytrvale modlili spolu s několika ženami, mezi nimiž byla Ježíšova matka, Marie...“, bylo to v době před Letnicemi. Byla to právě matka Pána Ježíše, která žádala svého syna, aby zachránil pověst novomanželů na svatbě v Káně. Skrze Marii můžeme poznávat Ježíše, Syna Božího. Panna Maria žila tajemství víry, její početí bylo nepochopitelné lidskému chápání, přece se Bohu vydala v důvěře. Její poddajnost, tichost a síla důvěry tak dává lidem vzor hodný následování. Tuto víru ukázala v příběhu ze svatby v Káně, na kterou byla pozvána společně s Ježíšem. Když došlo svatebčanům víno, ihned si toho všimla, věděla, že se svatebčané dostali do nezáviděníhodné situace. Matka Maria se snaží pomoci a předkládá Ježíši jen situaci, neprosí ho, aby přeměnil vodu ve víno. Jen mu sděluje, jaká je potřeba svatebčanů. To, že po něm nic nežádá, ale neznamená, že její předložení situace Ježíši neobsahovalo právě její hlubokou víru, že Ježíš se postará o potřeby svatebčanů, jak uzná za vhodné. Může se nám zdát, že Ježíš velmi stroze reaguje, že nepřišla jeho hodina. Maria na to reaguje plna důvěry: „Udělejte, co vám řekne.“ (Jan 2,5) Jak velká byla důvěra Matky Boží, že Ježíš se postará, a byla potvrzena jeho zázrakem. Panna Maria je nám vzorem a velkým ukazatelem k Ježíši. Maria příliš mnoho nemluví – v Bibli se dá spočítat na prstech, kolik slov promluvila –, ale důležité poznání je, že vše uchovávala ve svém srdci. I my křesťané jsme vyzýváni k úctě k Panně Marii jako přímluvkyni a učitelce eucharistické úcty.

⁷⁰ Srov. tamtéž.

V závěru encykliky uvádí Svatý otec: „V prostých způsobách chleba a vína, proměněných v jeho tělo a krev, Kristus kráčí s námi jako naše síla a náš pokrm na cestu a činí z nás svědky naděje pro všechny. Zakouší-li rozum tváří v tvář tomuto tajemství své meze, srdce osvětlené milostí Ducha svatého dobře tuší, jak se zachovat, a noří se do adorace a do bezmezné lásky. Dovolme, aby se i náš duch otevřel v naději na kontemplaci cíle, po němž srdce, žíznící po radosti a pokoji dychtí.“⁷¹ Později v roce 2004, 25. března vydala Kongregace pro bohoslužbu a svátosti instrukce *Redemptionis Sacramentum*, O některých věcech ohledně Nejsvětější Eucharistie, které se mají zachovat a kterých je třeba se vyvarovat. Tato instrukce se má vykládat v souvislosti s encyklikou *Ecclesia de Eucharistia*.⁷² Je třeba chránit velké tajemství vykoupení při slavení liturgie, aby nedocházelo ke špatným zvykům a nešvarům, které vznikají z nepochopeného práva na svobodu. Svoboda neznamená, aby si každý dělal, co chce. Jedná se o svobodu ve smyslu, že můžeme dělat, co je důstojné a správné. Kongregace udává, jak je nebezpečné, když se při liturgii používají neschválené texty nebo se zavádějí odlišné obřady, jelikož taková praxe velmi škodí věřícím a svazek mezi *lex orandi* a *lex credendi* je oslaben a zaniká (bod 10). „Katolický lid má právo, aby se slavila oběť mše svaté neporušeně a v plném souladu s vyjádřeními učitelského úřadu Církve. Konečně je právem katolické obce, aby se slavení Eucharistie konalo tak, že se skutečně jeví jako svátost jednoty, a všem nedostatkům a postojům, které by mohly vyvolat rozdělení a stranictví, se musí zcela předejít. Na rozboření jednoty už poukazoval sv. Pavel v Korintu.“

⁷¹ *Ecclesia de eucharistia: encyklika Jana Pavla II. o eucharistii a jejím vztahu k církvi ze 17. dubna 2003.* Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 52, 53.

⁷² *Redemptionis sacramentum: instrukce o tom, co se má zachovávat a čeho je třeba se vyvarovat ohledně eucharistie.* Praha: Česká biskupská konference, 2005. Dostupné jako příloha *Světla* 5–7/2005: <https://1url.cz/UMkZ9>

1.8.2 Benedikt XVI.

Na dílo Jana Pavla II. navázal o čtyři roky později jeho nástupce Benedikt XVI. ve své papežské exhortaci *Sacramentum Caritatis*, kde uvedl: „na základě doporučení synodních otců chci tímto dokumentem navrhnout, aby křesťanský lid prohloubil vztah mezi tajemstvím eucharistie, liturgickým konáním a novou duchovním bohoslužbou vycházející z eucharistie jako svátosti lásky.“ Benedikt XVI. si vytyčil poslání zdůraznit spojitost mezi křtem, biřmováním a eucharistií, považuje za nutné, aby se zkoumala praxe křesťanské iniciace, „aby výchovná činnost našich společenství stále více napomáhala křesťanům dozrávat a dospět k autentickému eucharistickému pojetí jejich vlastního života“.⁷³ Svatý otec poukazuje na to, že jsou v přípravě na iniciační svátosti rozdíly mezi přípravou dětí a dospělých, přičemž jsou pastoračního charakteru. Doslova píše: „Je zapotřebí zjistit, jaká praxe může skutečně a lépe přivádět věřící k eucharistii jako středu a cíli celé iniciace.“⁷⁴ Také tento papež klade důraz na propojení svátosti eucharistie se svátostí smíření: „V dnešní kultuře se lidé stávají otupělí vůči hříchu – ztrácí schopnost hřích vnímat – tím se rozmělnuje chápání podstaty Boží lásky. Dopady hříchu nejsou jen osobního charakteru – oslabuje i celé církevní společenství, neboť všichni tvoříme jedno tělo.“⁷⁵ Papež zde klade důraz na pastorační činnost a na to, abychom si uvědomili, že eucharistie je svátostí pokoje. Spojení s Ježíšem má přinášet pokoj, a tak v liturgickém slavení je pozdravení pokoje obsaženo. Už v evangeliu sv. Jana je psáno: „Pokoj vám zanechávám, svůj pokoj vám dávám; ne jako dává svět, já vám dávám. Ať se vaše srdce nechvěje a neděsí!“ (Jan 14,27)

„Křesťané potřebují čerpat z ducha trvalé konverze, aby jejich účast na mši byla plodná. Nelze očekávat aktivní účast při povrchním vnímání, bez zamyšlení se nad

⁷³ *Posynodální apoštolská exhortace Sacramentum Caritatis: o eucharistii, zdroji a vrcholu života a poslání církve*. Praha: Paulínky, 2007, s. 24. Dostupné také z: http://paulinky.cz/_d/sacramentumcaritatis.pdf

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Srov. s. 25–26.

vlastním životem. Krátké usebrání před mší svatou, ztišení, půst, pokud nutné svátost smíření. Srdce smířené s Bohem nás uschopňuje k pravé účasti.⁷⁶

1.8.3 František

V pravém slova smyslu navazuje papež František na práci svého předchůdce Benedikta XVI., který připravil materiál pro encykliku *Lumen fidei*, kterou již nestačil během svého pontifikátu upravit a vydat. Papež František tak spoluvytvořil encykliku, ve které se zmiňuje v článku 40, že církve předává obsah své paměti skrze svátosti, slavené v liturgii církve. Papež František přímo píše: „Je-li tedy pravdou, že svátosti jsou svátostmi víry, je třeba také říci, že víra má svátostnou strukturu. Oživení víry vede oživením nového svátostného smyslu lidského života a křesťanské existence a ukazuje, jak se to, co je viditelné a materiální, otevírá mystériu věčnosti.“⁷⁷ Dále navazuje papež v článku 44: „Svátostná povaha víry má svůj maximální výraz v eucharistii. Ta je cenným pokrmem víry, setkáním s Kristem, který je reálně přítomen nejvyšším skutkem lásky, darem Sebe samého, který rodí život. V eucharistii se křižují dvě osy, po kterých víra jde. Jednak osa dějin: eucharistie je úkon paměti, aktualizace mystéria, ve kterém minulost jakožto událost smrti a vzkříšení ukazuje svoji schopnost otevírat budoucnost a předjímat konečnou plnost. A potom osa, která vede z viditelného světa do neviditelného. V eucharistii se učíme vidět hloubku reality. Chléb a víno zase proměňují v tělo a krev Krista, který se zpřítomňuje na své velikonoční cestě k Otci. Tento pohyb uvádí nás – tělo i duši – do pohybu veškerého stvoření vstříc plnosti v Bohu.“⁷⁸

V papežské encyklice *Laudato si* z roku 2015 Svatý otec jasně pojmenovává špatný postoj lidstva ke stvořenému, špatný dopad konzumismu, jenž plundruje planetu. V článku 236 uvádí: „V eucharistii dochází stvoření svého největšího povýšení. Milost, která má sklon projevat se citelným způsobem, dosahuje úžasného vyjádření, když se sám Bůh, jenž se stal člověkem, dává za pokrm svému stvoření. Na vrcholu

⁷⁶ Tamtéž, s. 61.

⁷⁷ FRANTIŠEK. *Lumen fidei: Světlo víry*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013.

⁷⁸ Tamtéž.

tajemství Vtělení se chtěl Pán dotýkat našeho nitra skrze úlomek hmoty. Nikoli shůry, ale zevnitř, abychom se s ním mohli setkat v našem vlastním světě. V eucharistii je plnost už uskutečněna a je životním centrem vesmíru, překypujícím centrem lásky a nevyčerpatelného života. V jednotě s vtěleným Synem přítomným v eucharistii celý kosmos vzdává díky Boku.⁷⁹ Dále papež František odkazuje na slova svého předchůdce z encykliky *Ecclesia de Eucharistia*, ve které Jan Pavel II. hovořil o eucharistii jako aktu kosmické lásky, který je slaven na oltáři světa.⁸⁰ V roce 2018 se papež František v exhortaci *Gaudete et exsultate* zmiňuje v článku 157, že naše setkání s Ježíšem skrze Písmo svaté nás vede k Eucharistii. Když přijímáme svátostně Krista, obnovujeme s ním svoji smlouvu a dáváme prostor, abychom se jím nechali proměňovat.⁸¹

⁷⁹ Encyklika *Laudato si'* papeže Františka o péči o společný domov: 24. května 2015. Přeložil Milan GLASER. Praha: Paulínky, [2015], 159 s. ISBN 978-80-7450-187-6, strana 144-145.

⁸⁰ srovnej Encyklika *Ecclesia de Eucharistia* (17.dubna 2003), 8

⁸¹ *Gaudete et exsultate: Radujte se a jásejte : apoštolská exhortace o povolání ke svatosti v současném světě.* Přeložil Jaroslav BROŽ. Praha: Paulínky, 2018, 95 s. ISBN 978-80-7450-302-3.

2 Příprava na první svaté přijímání

2.1 Základní dokumenty ke katechezi

Příprava na první sv. přijímání je zasazena do formy služby slova církve, kdy se prolíná náboženské vzdělávání s prvky katecheze. Velmi úzce se po II. vatikánském koncilu dává do souvislosti s evangelizací. Ježíš sám o sobě řekl: „Já jsem přišel na svět jako světlo, aby žádný, kdo uvěří ve mne, nezůstal v temnotě.“ (Jan 12,46)

Pokud se zaměříme na některé základní dokumenty ke katechezi po II. vatikánském koncilu, jako první musíme zmínit *Všeobecné katechetické direktorium* z roku 1971. V následujícím roce 1972 byl v latině vydán *Ordo initiationis christianae adultorum*. Český překlad vyšel až v roce 1987 pod názvem *Uvedení do křesťanského života*, který se zabývá křesťanskou iniciací dospělých.⁸² Začínají se propojovat katecheze a evangelizace a najdeme o tom zmínky v papežských encyklikách ze 70. let 20. století, jako např. *Evangelii nuntiandi* (1975), *Catechesi tradendae* (1979). V *Redemptoris missio* (1990) je zmíněno, že je nutno hlásat zejména svědectví vlastního života. V roce 1992 byl vydán upravený *Katechismus katolické církve*. V roce 1994 vyšly *Katechetické směrnice ČBK*, kde je v druhé části uvedeno, že by se na přípravě pro přijetí svátosti smíření a Eucharistie měl podílet kněz farnosti a také by měl být v kontaktu s rodiči dětí, aby měl jejich souhlas. V roce 1997 vyšlo *Všeobecné direktorium pro katechezi*. V roce 2015 vydala Česká biskupská konference dokument, kde se uvádí, že dar víry církev nikdy nepovažovala za samozřejmost, ale že „tento Boží dar musí být živen a posilován. Náboženské vzdělávání nabízí člověku poznání tohoto daru, aby se pro něj mohl rozhodnout. Katecheze je určena k doprovázení lidí všech generací na cestě víry po celý jejich život, aby se věřící na této cestě podporovali a rostli ve víře až k setkání s Kristem při jeho druhém příchodu.“⁸³ První evangelizace nesmí být pojata jen jako výuka

⁸² *Uvedení do křesťanského života*. Praha: Sekretariát ČLK, 1987. V dalším textu jen zkráceně: UKŽ.

⁸³ *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: Česká biskupská konference, 2015, s. 9.

jakéhosi předmětu a uvádění do náboženských zvyklostí. Každý člověk potřebuje projít opravdovou, osobní konverzí, což by mělo být v období prekatechumenátu. Osobní rozhodnutí se pro víru je stěžejní.⁸⁴

Tato část práce bude věnována přípravě na první svaté přijímání ve farnosti Staré Město u Uherského Hradiště, odkud pocházím. Bude se zabývat popisem příprav na křest a svaté přijímání u dospělých konvertitů (katechumenát) a dále na přípravu dětí 3. třídy základní školy pro první přijetí Eucharistie. Přípravy těchto dvou kategorií je nutno odlišit, neboť jejich průběh je jiný. Pro ilustraci uvádím statistiku počtu katechumenů a dětí 3. třídy připravujících se v daný rok na první sv. přijímání za posledních 6 let. Naše farnost se může těšit z toho, že má kněze, který považuje fakt, že se ve farnosti každoročně připravují dospělí v katechumenátu, za znamení Boží milosti a vnímá danou farnost jako živé společenství. Přístup kněze je velmi inspirativní, šíří nadšení z rozhodnutí dospělého člověka pro přijetí Ježíše Krista, kdy spojuje a zapojuje celé farní společenství do této události, a to během celé doby katechumenátu. Tímto přístupem nabízí kněz každému křesťanovi z farního společenství možnost se zamyslet nad stavem vlastního rozhodnutí pro Boha. Každý si může položit otázku a zamyslet se nad vlastním vztahem k Bohu. Jsem jako křesťan stále připraven se denně znovu a znovu rozhodnout pro Boha, nebo jsem upadl do rutinního plnění náboženských povinností?

| rok | celkový počet | muž | žena |
|------|---------------|-----|-----------------------|
| 2014 | 4 | 1 | 3 |
| 2015 | 3* | 1 | 1 *1 sv. přijímání |
| 2016 | 1 | - | 1 |
| 2017 | 2 | 2 | 0 |
| 2018 | 2 | - | 2 |
| 2019 | 3 | 1 | 2 |

tabulka č. 1 – počet katechumenů ve farnosti Staré Město u Uherského Hradiště 2014–2019

⁸⁴ *Všeobecné direktorium pro katechizaci*. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1998, čl. 61–62.

| rok | celkový počet | chlapci | dívky |
|------|---------------|---------|-------|
| 2014 | 12 | 3 | 9 |
| 2015 | 14 | 6 | 8 |
| 2016 | 18 | 7 | 11 |
| 2017 | 16 | 9 | 7 |
| 2018 | 13 | 6 | 7 |
| 2019 | 15 | 9 | 6 |

tabulka č. 2 – počet dětí 3. třídy ZŠ, farnost Staré Město u Uherského Hradiště 2014–2019

2.2 Křesťanská iniciace dospělých

Křesťanská iniciace plná, která představuje přijetí iniciačních svátostí křtu a svatého přijímání najednou v jedné slavnosti, se týká především dospělých. Cesta dospělého ke křtu vede skrze katechumenát, který má několik stupňů. Než přijde dospělý za knězem žádat o křest, už u něj probíhá období prekatechumenátu, kdy získává informace o církvi, seznamuje se s vírou, evangeliem, je inspirován životem z víry ve svém okolí. V té době právě uzrává svobodné rozhodnutí tohoto člověka vydat se na cestu poznání Boha. U každého člověka je období prekatechumenátu rozdílně dlouhé, jeho délka je zcela individuální. Lidé mohou už po delší dobu sledovat, že někdo z jejich okolí je inspirován svým životem z víry, ale vlastní rozhodnutí se pro takový život může být dlouhodobý proces. Je důležité si uvědomit, že rozhodnutí, aby bylo trvalé a zvládlo životní zkoušky, musí být ze strany hledajícího zcela svobodné.

Jak uvedl kněz farnosti při rozhovoru o katechumenátu: „Z mnohaleté zkušenosti mohu říci, že tito dobří lidé, kteří se rozhodli pro Boha, se na počátku katechumenátu dívají na své rozhodnutí jako na záležitost, že oni si našli Boha. Až později, kdy žijí z víry, se dostávají do postoje, že to byl dobrotivý Bůh, který si na základě jejich svobodné vůle se mu vydat našel je.“⁸⁵

Jakmile je uchazeč o křest v kontaktu s knězem, domlouvají se na osobních schůzkách na faře. Od měsíce září začíná mít jejich příprava formální charakter,

⁸⁵ Rozhovor s duchovním správcem farnosti Staré Město u Uherského Hradiště, P. Miroslavem Suchomelem, 8. 12. 2018.

uchazeči o křest docházejí k pravidelným schůzkám na faru, a to ještě v rámci prekatechumenátu, kdy se ověřuje jejich postoj k víře. Pokud je více žadatelů, kněz volí způsob schůzek všech uchazečů společně. Při vedeném rozhovoru jsem žádala kněze, aby vysvětlil, proč volí společné schůzky uchazečů (později jen katechumenů), když každý potřebuje individuální přístup, má jinou cestu konverze atd. Kněz uvedl, že je seznámen s osobními okolnostmi každého katechumena již z předešlých individuálních setkání. Velkou výhodou vidí v tom, že uchazeči se mohou svým společným sdílením navzájem povzbuzovat ve víře, v odhodlání vydat se cestou Ježíše Krista, radikálně změnit svůj život. Katechumeni vidí, že tato touha může mít různé podoby, vychází z různých životních osudů, kněz navíc sezení řídí a může adekvátně reagovat. Vzájemně se tedy mohou katechumeni inspirovat, povzbuzovat. Samozřejmě je nezbytné, aby se každé setkání odevzdávalo pod ochranu a vedení Ducha Svatého. Kněz vždy představí při setkání téma víry, někdy má připravenou prezentaci – drží se určité osnovy, probírá se katechismus.

V prvním stupni katechumenátu dochází na obřad přijetí uchazečů o křest do katechumenátu a katechumen obdrží od společenství Písmo svaté. V dané farnosti se toto odehrává převážně o 2. adventní neděli, aby byla veškerá pozornost soustředěna na katechumeny, neboť o 1. neděli adventní se ještě žehnají adventní věnce, a to ve velkém množství. Při obřadu se uchazeč o katechumenát veřejně přiznává k touze poznat blíže Boha. Kněz povzbuzuje katechumeny, aby si připravili vlastní přiznání, vyjádřili se vlastními slovy. Vzájemná podpora katechumenů, kteří se mohou sdílet se svým autentickým svědectvím své cesty k víře, dobře funguje. Ze zkušenosti kněze nemívají katechumeni problémy se vzájemně sdílet, ba naopak je to pro ně obohacující a nebojí se ptát na různé aspekty života ve víře. Setkání mohou být velmi obohacující, obzvláště když se sejdou katechumeni v různých životních situacích.

Kněz ve farnosti klade důraz na oficiální představení katechumenů farnosti a vybízí celé farní společenství k opravdovému doprovázení katechumenů na jejich cestě modlitbami i prakticky, a postupně jsou tak nenásilnou formou předloženy možnosti,

jak se může katechumen zapojit do života farnosti. Katechumeni by měli prožít svou přípravu tím, že se seznámí s důležitými událostmi liturgického roku, jako jsou advent, Vánoce a Velikonoce. Během katechumenátu je cílem, aby se předávala nauka církve, diskutuje se o tématu hříšnosti, pokání, uvedení do modlitby a uvedení do náboženského života daného společenství.

Bližší příprava potom zahrnuje obřad vyvolení. Jelikož je daná farnost součástí olomoucké arcidiecéze, dostává se katechumenům pozvání olomouckého arcibiskupa na setkání s ním, kdy jsou v olomoucké katedrále přijati za čekatele křtu, a tato slavnost se koná vždy v sobotu před první nebo druhou nedělí postní (aby čekatele křtu mohli na tento obřad doprovodit i jejich kněží). V letošním roce tento obřad vychází na 9. 3. 2019. Katechumeni celé arcidiecéze jsou osobně představeni arcibiskupovi. Jak uvedla katechumenka S. z roku 2016: „Na svůj křest a možnost přijetí Pána Ježíše jsem se velmi těšila. Pozvání otce arcibiskupa jsem nejprve vnímala jako jednu z povinností, které musím vykonat do Bílé soboty. Na setkání mě doprovázela má rodina a kněz farnosti. Byla jsem jediná z naší farnosti. Až v katedrále mi došlo, jaká je to slavnost a jak je důležitá pro celou církev, nejen pro mou farnost. Vidět pohromadě 98 katechumenů, jestli si dobře vzpomínám, byl pro mě ohromný zážitek sounáležitosti. Byla jsem fascinovaná, když jsme byli jeden po druhém představováni a já viděla chlapce a dívky mého věku (měla jsem 18 let), ale i lidi starší než mí rodiče. Celé mě to naplnilo ještě větší radostí a více jsem si uvědomila hloubku svého rozhodnutí a dopad na celou církev. Až tam mi došlo, jak velký krok to je. Udělalo mi radost, že se církev z mého rozhodnutí pro Boha raduje a dává mi to patřičně najevo. Překvapila mě přívětivost otce arcibiskupa, který nás následně pozval na pohoštění, a vypadalo to, že se snad zdravil a zastavil u každého čekatele křtu. Vždy budu vděčná, s jakou radostí přijal mé rozhodnutí ke křtu kněz naší farnosti.“⁸⁶

⁸⁶ Rozhovor veden s katechumenkou z roku 2016, slečnou S. P., farnost Staré Město u Uherského Hradiště, 18. prosince 2018. Rozhodla se pro křest počátkem roku 2015 (v 17 letech). Pokřtěna byla o Velikonocích 2016 (bylo jí 18 a půl roku).

Další fází přípravy katechumenů jsou skrutinia a svěřování pokladů církve. Jedná se o jakousi zkoušku počínající víry a odhodlání katechumena žít ve víře. Ke skrutiniím se vybírají vždy čtení evangelia z cyklu A na 3., 4. a 5. neděli postní. Kněz farnosti vybízí katechumeny, aby si k daným čtením z Janova evangelia, která pojednávají o Ježíši Kristu jako o živé vodě, světle a životu, připravili vlastní svědectví o tom, jak dané evangelium vnímají právě oni. Tato svědectví potom sdílejí katechumeni s farním společenstvím právě při mši svaté. Tato skrutinia vnímá kněz jako důležitá pro život a obnovu celé farnosti, neboť právě bezprostřednost a nadšení těchto katechumenů může obnovit světlo a život v ostatním farnících, kteří už by mohli žít – dle slov kněze – „ve starých zajetých kolejích“.⁸⁷ Mohli by svou víru žít rutinně, a to je špatně. Katechumen může dát nový impuls právě víře nás všech ostatních. Pamatuji si na svědectví z roku 2015, které zasáhlo mnoho lidí, kdy mladý muž pomalu ztrácel zrak a svědčil, že právě postupná ztráta zraku ve spojení s evangeliem o Ježíši jako světle světa ho vedla k zamyšlení, jak svým zrakem dříve mrhal a přehlížel důležité věci, díval se na věci nevhodné. Až ve spojení s Ježíšem si uvědomil potřebu vnitřního zraku, světla, díky němuž potom lidé zcela jinak vnímají svět kolem sebe. Bylo to velmi silné svědectví pro mnoho lidí z farnosti. Kněz dále uvádí: „Svědectví katechumenů bývá většinou velmi silné, i když nemusí být dlouhé. Uvědomme si, že jejich víra je absolutně svobodná, jejich rozhodnutí je svobodné, a tudíž pevné. Kolikrát jsem zažil, že obrácená manželka může být aktivnější v přijímání svátostí než křesťanský manžel, který žije víru od křtu v útlém věku.“⁸⁸

Během skrutinií se předávají poklady víry – modlitby vyznání víry a otčenáš. Obřady Zeleného čtvrtku, Velkého pátku a Květné neděle jsou samy o sobě katechezí. Katechumeni jsou povzbuzeni k účasti na pobožnostech křížové cesty v postní době. Také se připravují na svátost smíření. Většinou se svátost smíření uskutečňuje tak, že dotyčný přijde individuálně na faru za knězem, kde kněz může v klidu provést katechumena zpovědí bez nutnosti obav, jestli čeká v kostele na zpověď dlouhá řada

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž.

farníků. Kněz věnuje značnou dobu první zpovědi, aby to nebylo něco, čeho se do budoucna musí dospělý křesťan bát, mít z toho traumatický zážitek.

V přípravě samozřejmě také dojde na praktickou záležitost, a to probrání posloupnosti mše, aby si katechumeni i kmotři mohli udělat konkrétní představu o průběhu slavnosti, pokud takovou slavnost ještě neprožili v rámci farního společenství. Samotný katechumenát se blíží ke konci ráno na Bílou sobotu, kdy dochází k obřadu Effata. Obřadem se žádá otevření očí, uší a úst katechumena. Katechumen si vybírá jméno a je mazán olejem katechumenů. Tomu je přítomen i kmotr nebo kmotra a většinou celá rodina čekatele křtu.

Na závěr se kněz snaží, aby samotná slavnost mohla být prožita čekatelem na křest slavnostně a bez stresu z toho, že si nepamatuje, v kterou chvíli má předstoupit, neboť nervozita může hrát svou roli, obzvláště když se jedná o osobu, která nerada vystupuje před větším shromážděním. Z praktických důvodů zorganizuje kněz nácvik obřadu pro katechumeny a jejich kmotry po obřadu Effata. Samotný křest a první svaté přijímání je součástí obřadu velikonoční vigilie. Náš kněz je navíc úžasný v tom, že zcela přirozeně a bez velkých gest umí zklidnit nervozitu „hlavních účastníků“ slavnosti a zcela diskrétně je během dané slavnosti navádět a povzbuzovat, aby si danou slavnost mohli opravdu prožít. Není zde tedy faktor „podat výkon“ a hlavně se před celým společenstvím „neztrapnit“.

Samozřejmě farnost neopouští čerstvého křesťany ani po iniciační slavnosti. Nový křesťan je postupně více představován farnímu společenství, je povzbuzován, aby se do jeho života dle svých možností zapojil. Kněz je s pokřtěnými aktivně v kontaktu prvních pár týdnů po velikonočních obřadech.

2.3 První svaté přijímání dětí 3. třídy základní školy

V evangeliu svatého Matouše čteme: „Nechte děti a nebraňte jim jít ke mně; neboť takovým patří království nebeské.“ (Mt 19,14) Jelikož se farnost nachází v olomoucké arcidiecézi, je možné dohledat téma přípravy na první svaté přijímání i v diecézních dokumentech. V *Actech curiae* č. 12 z roku 1986 je směrnice právě pro přípravu k prvnímu svatému přijímání. Uvádí se v nich, že pokud není vždy možné zajistit pravidelnou a řádnou přípravu skrze náboženskou výchovu ve školách, je na knězi farnosti, aby toto nahradil byť i mimoškolní výukou dětí a řídil se dekretem Pia X. *Quam singulari*.⁸⁹ Je nutné odlišit přípravu předškolních (méně podrobná) a školních dětí (systematičtější). Pokud dítě nechodí pravidelně na mši svatou o nedělích a svátcích, nemá být připuštěno ke svatému přijímání, i když se příprava nemá oddalovat. Povzbuzuje se ke spolupráci mezi knězem a rodiči dítěte.⁹⁰

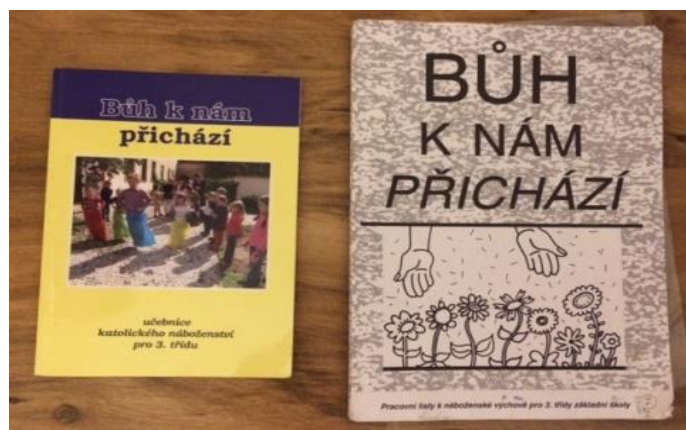
Pro děti, které se mají připravit na první svaté přijímání, má být obdoba přípravy dobou, kdy dítě prohlubuje svůj osobní vztah k Ježíši Kristu s cílem být uvedeno do plnosti křesťanského života, jak píše papež Jan Pavel II.⁹¹

V uvedené farnosti si děti ze 3. třídy vede osobně kněz farnosti a má s nimi pravidelně hodiny náboženství. Pro rok 2019 má v přípravě kněz 16 žáků 3. třídy základní školy. I když má odpovědnost za přípravu dětí kněz, během školního roku mu vypomáhá také paní katechetka, která vyučuje náboženství v 1. a 2. třídě základní školy. Kněz tedy ve 3. třídě navazuje na její přípravu. Pokud nemůže být kněz mimořádně přítomen, může ho zastoupit právě dětem známá paní katechetka. Hodiny náboženství jsou vedeny knězem v duchu učebnice katolického náboženství pro 3. třídu s názvem *Bůh k nám přichází* spolu s doprovodnými pracovními listy.

⁸⁹ *Acta Curiae Archiepiscopalis Olomucensis* (ACO), č. 12 (1986), s. 88–89.

⁹⁰ *Acta Curiae Archiepiscopalis Olomucensis* (ACO), č. 8 (1987), s. 57–59 (opakuje se v ACO č. 12).

⁹¹ JAN PAVEL II. Apoštolská exhortace *Catechesi tradendae*, čl. 18.



obrázek č. 1 – učebnice a pracovní listy pro výuku náboženství (foto: archiv autorky)

Děti nevyplňují pracovní listy v hodině náboženství. Kněz s nimi probírá dané téma a práce na pracovním listě je čeká doma s rodiči. Rodiče jsou zapojeni do přípravy svých dětí na několika úrovních. Mají možnost navázat na témata, která děti probírají s knězem v hodinách náboženství, tím, že s dětmi dělají domácí úkoly a dohlížejí na vyplnění pracovního listu. Pro domácí přípravu v rodině se rodičům dostalo doporučení přečíst si knížku Jana Houkala *První svaté přijímání*. V knížečce se autor zabývá potřebou svaté zpovědi, svatého přijímání a dává do kontextu ostatní svátosti, v nichž je přítomen Ježíš Kristus. Text se zabývá potřebou svatého přijímání a rozvádí, co následně způsobuje v našich životech. Dále jsou zde pasáže určené přípravě na svátost smíření, které se detailně věnují hříchu – jeho původu a jaký má na nás v dnešní době dopad. Děti by si měly osvojit chápání chleba obyčejného a eucharistického jakožto posily v boji proti pokušení, zlu a hříchu.⁹²

Rodiče mají možnost si s dětmi projít publikace *Ježíš nás zve ke svému stolu*⁹³ a *Já se taky zpovídám*.⁹⁴ z nabídky Rodiče si mohou na webových stránkách katechetického centra také stáhnout doplňující materiál k těmto publikacím, a sice pracovní listy pro děti a vypracovanou metodiku, jak s danými publikacemi zacházet.⁹⁵

⁹² HOUKAL, Jan. *První svaté přijímání*. Praha 1932, s. 15–30.

⁹³ LASCONI, Tonino. *Ježíš nás zve ke svému stolu*. Paulínky: Praha, 2018.

⁹⁴ LASCONI, Tonino. *Já se taky zpovídám!* Paulínky: Praha, 2016.

⁹⁵ <https://www.katechtiolomouc.cz/ke-stazeni/materialy/katecheze-deti/a1-sv-prijimani/deti/>

Kromě této domácí přípravy pořádá kněz pravidelná společná setkání rodičů a dětí, a to vždy od ledna do června daného roku přípravy. Většinou se jedná o setkání třetí pátek v měsíci po mši svaté (18.45) v prostorách kostela Svatého Ducha. Tato setkání slouží k probrání důležitých aspektů víry a náboženské praxe. Příprava má šest okruhů. Kněz předá rodičům měsíc dopředu dopis, ve kterém uvede téma nadcházejícího setkání, aby se rodiče s dětmi mohli na setkání připravit. Kněz povzbuzuje k účasti oba rodiče. Na setkání jsou zváni i kmotři dětí. První dopis dostanou rodiče prvokomunikantů již na začátku nového roku. K němu kněz připojuje krátký dopis olomouckého arcibiskupa. Dopis je povzbuzující a podporuje rodiče v rozhodnutí pomáhat svým dětem v přípravě na přijetí Pána v Eucharistii a uvádí běžné podmínky, které je potřeba splnit – pravidelná docházka na nedělní mši svatou a požadovaný okruh znalostí dětí. Při rozhovoru o přípravě P. Suchomel uvedl: „Společné přípravy jsou velmi důležité i pro rodiče, neboť se stává, že rodiče neumějí dětem odpovědět na různé otázky o hříchu, potřebě modlitby, odpuštění, lásky, nebo proč mají chodit do kostela pravidelně. Děti by z obsahové části v přípravě měly porozumět základním pravdám víry, které jsou obsaženy v Krédu, měly by být motivovány k prožívání osobního vztahu s Pánem Ježíšem i ve farním společenství a je dobré rozvíjet u dítěte modlitbu. Někdy to také bývá impuls pro rodiče, kteří dlouhodobě zanedbávali svátosti, se právě díky svému dítěti navrátit do náruče církve a obnovit své spojení s Ježíšem Kristem.“⁹⁶

První veřejnou událostí prvokomunikantů v době příprav je svátek Uvedení Páně do chrámu. Děti obdrží svíce s vlastním jménem a tu na začátku nedělní mše svaté kněz posvětit. Poté si ji děti zapálenou odnášejí v průvodu v doprovodu svých rodičů a následně ji umístí před oltář. Tam bude svíce umístěna po celé období jejich přípravy. Během mše svaté před přímluvami jsou děti jednotlivě zvány před oltář a kněz jim pokládá otázku, zda se chtějí řádně připravovat na přijetí Pána v Eucharistii. Děti jsou takto oficiálně představeny farnosti a prohlašují před celým farním společenstvím svůj

⁹⁶ Rozhovor s duchovním správcem farnosti Staré Město u Uherského Hradiště, P. Miroslavem Suchomelem, 8. 12. 2018.

úmysl se řádně připravit na první svaté přijímání. Od této chvíle jsou děti a jejich rodiny adoptovány farností, jejími modlitebními společenstvími, která se za rodiny prvokomunikantů modlí. Senioři farnosti si vybírají lístečky se jmény konkrétních rodin a osobně se vždy jeden senior modlí denně za danou rodinu prvokomunikanta, a to po celou dobu příprav. Děti si svou svíci zapalují vždy, když přijdou do kostela, ať už na mši svatou, jinou bohoslužbu, či za účelem soukromé modlitby nebo i úklidu kostela.



obrázek č. 2 – svátek Uvedení Páně do chrámu 2. 2. 2019
15 dětí, farnost Staré Město u Uherského Hradiště (foto: archiv autorky)

2.4 Tematické bloky společné přípravy dětí a rodičů

Společná příprava rodičů a dětí s knězem obsahuje 6 tematických bloků, které jsou probírány od ledna do června v roce, kdy se děti připravují na první svaté přijímání. Prvním tématem je křest, kdy si budoucí prvokomunikanti opakují význam křtu a připomínají si vlastní křest. Rodiče jsou povzbuzeni, aby vzali fotografie ze křtu svých dětí, mluví se také o úloze rodičů a kmotrů. Děti si doma před setkáním mohou skrze fotografie připomenout tento velký den v jejich křesťanském životě, mohou si prohlédnout svou křestní roušku. Při setkání si děti ožívují křestní symboly. Z obrázkové Bible si mohou připomenout, jak Bůh stvořil svět, který byl dobrý a bez hříchu. Prvokomunikanti si tak znovu mohou uvědomit, že křtem patří každý pokřtěný

Bohu, má naději na spásu, vykoupení z hříchu. Pokřtěný je Boží dítě a tvoří s ostatními pokřtěnými jednu velkou rodinu uvnitř církve.

Při druhém setkání se probírá téma modlitby. Modlitba je rozhovor s Bohem. Děti se skrze obrázky učí vnímat, jaké podoby může modlitba mít a jaké při ní mohou zaujmout pozice (stání, sezení, klečení). S dětmi se probírají typy modlitby, mluví se o tom, jakou modlitbu znají z domu, jestli se modlí společně s rodiči. Jakou pozici nejraději zaujímají a proč. Dle obrázků děti poznávají, že se mohou modlit kdykoliv, jakkoliv dlouho, modlitba může být i tichá. Na konci povídání si děti vyplní krátká cvičení k danému tématu. Na závěr setkání se modlí děti s rodiči před svatostánkem a prosí o vedení Duchem Svatým.

Tématem třetího setkání je hřích. Jak se dostal na svět, děti si osvěží rozdíl mezi dědičným hříchem a hříchem osobním. Hovoří se o tom, proč dal Bůh lidem desatero. Děti skrze názorné příklady a příběhy získávají zkušenost, jak proti hříchu a pokušení bojovat. Navazuje se na předchozí setkání o modlitbě. Bůh nám dal svědomí, které můžeme poslouchat a díky němu zhodnotit věci dobré a zlé. Děti diskutují o tom, jak u sebe vnímají pokušení (něco mi našeptává, abych to udělal atd.). Hřích odděluje věřícího od Boha, a pokud nebudeme napravovat hřích, vzdálíme se od lásky Boží velmi daleko. Děti dostávají domů zpovědní kolečko, které jim má pomáhat se zpytováním svědomí. Po tomto setkání následuje většinou postní doba a děti se připravují na první „zkušební“ svátost smíření. Během příprav učiní dvě „zkušební“ svátosti smíření a třetí v pátek před samotnou slavností prvního svatého přijímání. Skupina prvokomunikantů je rozdělena na dvě části, do dvou různých dnů, aby měl kněz dostatečné množství času se dětem věnovat individuálně. V kostele na dané odpoledne vystaví kněz Nejsvětější svátost oltářní, před kterou rodiče a děti mohou adorovat. Pokud rodiče potřebují, mají rovněž možnost přistoupit ke svátosti smíření. Po vykonání první svátosti smíření následuje mše svatá.

Čtvrté setkání pokračuje tématem odpuštění. Děti poslouchají příběh o marnotratném synovi. Příběh je přenesen do obrázků. Tak jako otec z příběhu objímá

svého syna a je šťastný, že se k němu vrátil, tak na nás čeká Bůh, až k němu přijdeme zpět. Děti jsou směřovány k prohlubování vědomí hříchu, nutnosti jeho vyznání, vzbuzení lítosti. Svátost smíření je mocná zbraň k překonávání zla. Pro děti je důležité si uvědomit, že žádný člověk není dokonalý ani svatý. Je důležité se o to ale pokoušet. Bůh nám dává stále novou šanci, nemusíme se bát, že by nás odmítl a nepřestal by se na hříšníky hněvat. V období postní doby se děti také za přítomnosti katechetky účastní pobožnosti křížové cesty a moderují ji. Také rodiče prvokomunikantů vedou jednu z pobožností křížové cesty během postního období.

Při pátém setkání se probírá svátost smíření. Děti mají možnost reflektovat osobní zkušenost s první „zkušební“ zpovědí. Jsou povzbuzovány, aby už pravidelně zpytovaly své svědomí. Procházejí si události dne večer v modlitbě? Povídají si s rodiči a sourozenci o svém prožitém dni? Dětem se objasňuje autorita kněze kudělení rozhřešení, jelikož Ježíš Kristus po svém vzkříšení dal moc odpouštět hříchy apoštolům a skrze ně na biskupům a kněžím. Svátost smíření je tedy něco jako cesta domů po dlouhém výletu, kdy už jsme unavení, ale těšíme se domů.

Šesté setkání se věnuje mši svaté. Děti si upevňují své vědomosti o mši svaté a její skladbě. Hovoří se o bohoslužbě slova (čtou se úryvky z Písma svatého) a bohoslužby oběti (dochází ke slavení eucharistie). Kněz jednotlivé části prochází s dětmi podrobně. Opět mají děti možnost si uvědomit, jak důležitá je Eucharistie – jako pokrm pro duši. Kněz osvětluje dětem, jakými událostmi bylo slavení eucharistie ustanoveno. S dětmi si o jednotlivých částech kněz povídá, co prožívají, jak je vnímají. Kněz se snaží povzbudit rodiče i děti, aby si nedělní čtení vždy přečetli předem a mohli tak mši prožívat nerušeně a více přemýšlet nad úryvkem Písma.

Celá příprava je završena organizační schůzkou v kostele v týdnu před samotnou slavností, kdy rodiče a děti nacvičují s knězem průběh samotného obřadu.

3 Výzkumná část diplomové práce

3.1 Zkoumaný fenomén

Výzkum se zabývá fenoménem budování osobní duchovní cesty křesťana. Záměrem výzkumu je identifikovat rozhodné pozitivní i negativní faktory v životě dítěte a později dospělého křesťana, které mají vliv na budování osobní duchovní cesty. Jako počátek budování osobní cesty jsem stanovila první svaté přijímání ve věku 9–10 let (období 3. třídy ZŠ).

3.2 Cíle výzkumu

Cílem této diplomové práce je zjistit co nejvíce informací o duchovní formaci respondentů od momentu prvního svatého přijímání po jejich současný stav. Ačkoliv je víra a budování vztahu s Bohem velmi osobní a každý člověk má svou jedinečnou životní cestu, přece jen jsem se zaměřila na podrobnější zkoumání rodinného a farního prostředí respondentů a pokusila jsem se mezi zjištěnými jevy hledat souvislosti. Snahou je evaluovat získané poznatky a interpretovat je v kontextu dnešního modelu rodiny, sociálního prostředí a předložit závěr, ze kterého by mohla církev čerpat při svém evangelizačním a učitelském poslání.

3.3 Výzkumná metodologie

Odborná literatura rozlišuje dvě základní metody výzkumu – kvantitativní⁹⁷ a kvalitativní.⁹⁸ Kvantitativní výzkum si ověřuje existenci daných jevů v souvislosti s pedagogickými jevy. Při tomto procesu je nutno stanovovat hypotézy, které se jako

⁹⁷ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007.

⁹⁸ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 4., přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016.

součást výzkumu potvrzují nebo vyvracejí. Kvalitativní výzkum se zabývá spíše proniknutím do hlubších souvislostí a poznatků určitých jevů a nestaví na množství respondentů, jako je tomu u kvantitativního šetření. Jan Hendl udává, že je možné kombinovat ve výzkumu obě metody.⁹⁹ Cílem kvalitativního výzkumu není zevšeobecnit určité skutečnosti, ale „spíše získat komplexní obraz a rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu“.¹⁰⁰ Pro svůj výzkum jsem si vybrala kvalitativní výzkum na základě rozhovorů s respondenty. Pro rozhovory jsem si vypracovala schéma rozhovoru (viz přílohu).¹⁰¹ Otázky byly směřovány na děti ve věku 10–18 let. Některé otázky byly otevřené a některé uzavřené. Při vedení rozhovoru bylo možno reagovat na spolupráci ze strany respondenta a otázky bylo možno rozvinout, a pokud si to respondent přál, byla možnost se k některým otázkám vyjádřit v širších souvislostech.

V rámci přípravy a vytipování vhodného vzorku respondentů pro daný výzkum jsem nejprve předložila otázky většímu množství dotázaných z několika farností. Celkový počet dotázaných do věku 18 let byl 22. Z dat z přípravné etapy a dle ochoty dotazovaných jsem mohla následně vybrat 4 respondenty a zmapovat jejich osobní zkušenost s budováním samostatné víry. S těmito respondenty jsem uskutečnila podrobnější rozhovory, ze kterých vychází uvedený kvalitativní výzkum. Údaje, které jsem získala z předběžného průzkumu v rámci vytipování vhodných respondentů, budu uvádět na dokreslení diskutovaného jevu.

Sběr veškerých dat probíhal průběžně v měsících srpen 2018 – únor 2019. Všichni respondenti byli osobně obeznámeni s důvodem sběru dat. Při dotazování dětí mladšího školního věku byl rozhovoru přítomen alespoň jeden z rodičů, převážně matka. Dotazovaným bylo vždy srozumitelně sděleno, za jakým účelem budou data sbírána, uchována a zpracována. Byla zaručena anonymita dotázaných při zveřejnění

⁹⁹ Srov. tamtéž, s. 271–287.

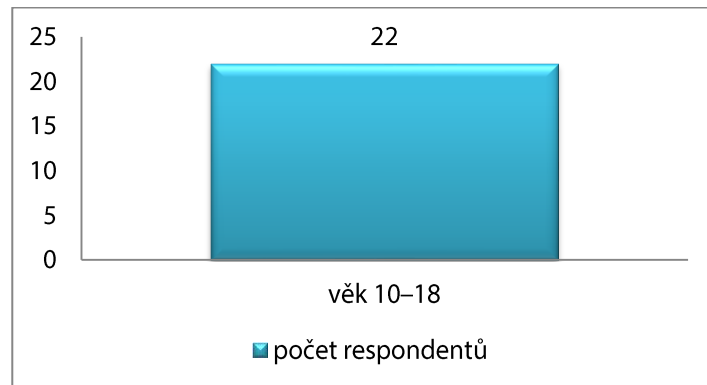
¹⁰⁰ Švaříček, R. a Šedová, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry*. Praha: Portál, 2007.

¹⁰¹ Viz přílohu č. 1 – schéma rozhovoru.

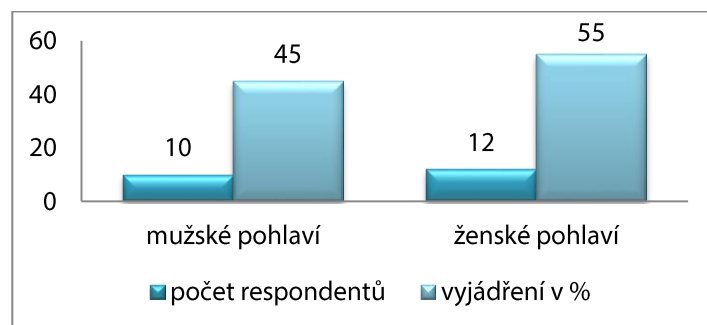
výsledků výzkumu. Jako spodní hranici jsem u dětí zvolila věk 10 let, což představuje zhruba jeden rok od přijetí prvního svatého přijímání.

3.4 Stručný popis zkoumaných respondentů a rozhovorů

Jak bylo výše uvedeno, z 22 dotazovaných byli vybráni 4 respondenti pro hlubší zkoumání. V následných setkáních se rozvíjely otázky, na které odpověděli v přípravné fázi výzkumu. Doplňující otázky, které byly považovány za smysluplné, měly dokreslit a rozšířit pochopení zkoumaného fenoménu budování samostatné víry u dětí v období po 1. svatém přijímání.



graf č. 1 – věkové složení skupiny dotazovaných farníků



graf č. 2 – složení dotazované skupiny farníků dle pohlaví

Ze skupiny dotazovaných jsem zvolila pro svou práci následující 4 respondenty, které jsem označila čísly 1–4 a kteří splňovali podmínky cílové skupiny:

- věková kategorie 10–18 let
- příprava na první svaté přijímání ve 3. třídě ZŠ
- přijetí Eucharistie
- možnost pokračovat ve výuce náboženství i po 1. sv. přijímání

Z věkové kategorie do 18 let jsem vybrala dva respondenty, u kterých nedošlo k přerušení budování duchovní cesty, a dvě respondentky, u nichž k tomuto přerušení došlo.

Etické požadavky pro výzkum, jak o nich pojednává odborná literatura, přehledně shrnula Zdenka Dohnalová v periodiku *Sociální práce* č. 1/2011 a nazvala ho výzkumníkovým desaterem.¹⁰² Při výzkumném šetření byly zohledněny nezbytné etické aspekty výzkumu. Bylo nutné zajistit respekt k soukromí respondentů, poskytnutí anonymity v souvislosti s výstupy výzkumu v diplomové práci, plná informovanost respondentů o postupu výzkumu a jeho výstupech, zajištění souhlasu s využitím dat za předem stanovených podmínek.

| pořadové číslo | pohlaví | věk | rodinná situace | sourozenci | 1. sv. přijímání |
|----------------|---------|-----|------------------|------------|------------------|
| 1 | M | 17 | úplná rodina | ano (1) | 3. třída ZŠ |
| 2 | Ž | 15 | rodiče rozvedeni | ano (3) | 3. třída ZŠ |
| 3 | Ž | 12 | rodiče rozvedeni | ano (2) | 3. třída ZŠ |
| 4 | M | 18 | úplná rodina | ne | 3. třída ZŠ |

tabulka č. 3 – přehled respondentů pro výzkum

Výzkum si stanovil za cíl zmapovat rodinné zázemí respondentů, a to jak byla víra vnímána nejbližším a širším okolím respondentů, možnost duchovního vzdělávání, úroveň výuky náboženství, celkové prostředí farnosti a výskyt důležitých životních událostí.

¹⁰² Dostupné na <http://socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=2&clanek=379>

Na základě položených otázek v přípravné fázi výzkumu byly stanoveny hlavní okruhy, o kterých se s respondenty mluvilo. Stanovené okruhy pro výzkum pochopení fenoménu utváření osobní duchovní cesty – vztahu s Bohem:

- **rodinná situace a okolnosti respondenta před prvním svatým přijímáním**
- **samotná příprava na první svaté přijímání**
- **vnímání slavnosti respondentem**
- **následný duchovní život v období nadcházejících let a rodinné zázemí respondenta**
- **přítomnost duchovních/životních vzorů**

Respondent č. 1: Jedná se o chlapce ve věku 17 let. Žije v rodinném domku se svými rodiči a mladším bratrem na malém městě (bratr je o 4 roky mladší). Studuje na střední škole technického zaměření.

| | |
|---|--|
| <p>co předcházelo prvnímu svatému přijímání</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ stabilní rodinné prostředí ○ výchova k náboženským povinnostem ○ pravidelná nedělní mše svatá ○ absence víry v širší rodině | <p><i>Respondent udává, že v době prvního svatého přijímání vyrůstal v poklidné rodinné atmosféře. Rodiče měli harmonický vztah. Co si pamatuje, chodili pravidelně na nedělní mše svaté. Večer docházelo na společnou modlitbu s maminkou (tatínek nebyl vždy přítomen nebo se neúčastnil). Stejně byl vedený i mladší bratr. Jeho bratřanci a sestřenice nepraktikují. Babička a děda ano, ale nežijí ve stejné farnosti. Babičku zajímá, jak často chodí do kostela.</i></p> <p>ústřední faktor: stabilita rodiny, víra rodičů</p> |
| <p>první svaté přijímání – příprava</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ příprava v domovské farnosti ○ kněz ○ nácvik zpovědi, desatero ○ spolupráce s rodiči ○ duchovní aktivity ve farnosti | <p><i>Respondent se připravoval ve své farnosti ve 3. třídě ZŠ. Společně se připravovalo asi dalších 13 dětí. Náboženství probíhalo jedenkrát týdně s panem farářem. Na schůzky ohledně svatého přijímání chodili i rodiče (v rodině respondenta šla několikrát matka sama). Už si moc nevzpomíná, o čem se na schůzkách bavili. Schůzky byly dlouhé a po večerní mši svaté, býval unavený. Pan farář byl hodný, oblíbený. Museli umět desatero, připravili se na zpověď, měli na ni několik nácviků. Povídali si, co</i></p> |

| | |
|--|---|
| | <p>je Eucharistie. Také psali testy a museli si je i opravovat, když to neměli správně. Účastnili se křížových cest, dětské adorace. Dospělí zdůrazňovali, jak je to důležité. Farnost organizovala různé akce v kostele i mimo, chtěl patřit do společenství ministrantů. Tatínek neministruje, ale je věřící, o tom nemá respondent pochyby. Modlí se nad jídlem.</p> <p>ústřední faktor: vnímání důležitosti přípravy od dospělých, výuka náboženství, atraktivita farního společenství</p> |
| <p>vnímání slavnosti prvního svatého přijímání</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ slavnost ○ lhostejnost ○ příprava dospělými ○ absence ve vnímání vztahu k Ježíši Kristu | <p>Respondent nepovažoval svaté přijímání za něco slavnostního, víc než třeba oslava narozenin. Z dnešního pohledu zcela nepochopil hloubku svátosti. K samotné slavnosti měl velmi neutrální vztah. Většina věcí se zařizovala mimo něj. Maminka připravovala kroj, koláčky, po mši měli slavnostní oběd s babičkami. Všichni byli velmi nadšení. Respondent si vzpomíná, jak byl unavený on i ostatní děti (děvčatům bylo velké teplo), mše byla hrozně dlouhá (svaté přijímání proběhlo současně s procesím Božího Těla).</p> <p>Respondent neuměl popsat svůj vztah k Ježíši Kristu po sv. přijímání. Velká změna u něj nenastala. Svou budoucnost a to, jaký směr bude mít jeho duchovní cesta, nebyl schopen v dané době zvažít. Věděl ale rozumově, že jedná správně, neboť také věřil svým rodičům.</p> <p>ústřední faktor: osobní vnímání slavnosti, vliv nejbližší rodiny, postoj farního společenství</p> |
| <p>vývoj duchovního života v období nadcházejících let po 1. sv. přijímání</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ pravidelná účast na mši svaté ○ zpověď ○ ministrování/společenství ○ denní modlitba ○ naplněná očekávání | <p>Respondent po 1. sv. přijímání pokračoval v pravidelných návštěvách mši svatých. Ke svátosti smíření chodí nepravidelně, tak jak cítí potřebu – mohou uběhnout i více než 3 měsíce. Na svátost smíření se odmala připravuje sám. Nepotřebuje s tím pomoci. Jeho očekávání ve vztahu k Pánu Ježíši se nenaplnila. Do náboženství chodil do 9. třídy. Ve vyšších ročnících od 8. třídy je opět vedl kněz – chodil rád. Někteří jeho vrstevníci přestali do náboženství postupně chodit. V 9. třídě</p> |

| | |
|--|---|
| <ul style="list-style-type: none"> ○ účast na hodinách náboženství ○ vyrovnaný vnitřní postoj | <p><i>už jich bylo velmi málo, z kluků jen ministranti (ostatní měli jiné zájmy, přijímací řízení, olympiády, neměli potřebu do náboženství chodit). Na náboženství nic mimořádného neprobíhalo. Seděli v lavicích, povídalo se, dělali si pracovní listy. Na mši svatou začal respondent chodit v rámci služeb ministrantů i jednou během pracovního týdne. Nemusel být nucen. Neměl ale potřebu o Bohu často mluvit, Bůh je v Eucharistii a on je u oltáře. Nemá potřebu dramatického vnitřního zážitku.</i></p> <p>ústřední faktor: naplňování představy vztahu s Bohem, náboženská výuka</p> |
| <p>rodinné zázemí</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ vztah ke společné modlitbě ○ hledání osobní cesty ○ společenství mládeže ○ absence náboženství na střední škole ○ školní kolektivy ○ sebepojetí ○ duchovní obnovy | <p><i>V rodině respondenta si o víře nepovídají. Nemodlí se společně (ani s mladším bratrem). Rodiče se určitě modlí. Nevidí je často se modlit. V neděli jdou do kostela, někdy i na stejnou mši svatou. I nadále se snaží hledat svou osobní cestu k Pánu Ježíši. Je členem společenství mládeže, kde si o víře povídají. Jezdí občas na nějakou akci i studentskou mši, ale některé akce nejsou zaměřené na Boha. S vrstevníky tráví čas rád. Ve škole, kterou studuje, nemá kamarády, kteří by praktikovali víru – zapadne mezi ně. Nerad na sebe upozorňuje a není mu příjemné, když by na něj bylo ukazováno jako na „toho věřícího“. Proto se o víře moc nebaví. Náзор řekne, pokud je vyzván. Nesouhlasí s postoji a životním stylem některých spolužáků, ale své názory si nechává pro sebe. Umí se bavit. Účastní se akcí pořádaných farností, jako např. ministrantských výletů, dětských táborů, večerů se společenstvím mládeže atd.</i></p> <p>ústřední faktor: přítomnost živé víry v rodině, mezi vrstevníky, na střední škole</p> |
| <p>duchovní vzory</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ vzory v rodině ○ svatí ○ podpora kamarádů | <p><i>Respondent uvádí, že nemá žádnou oblíbenou postavu z Bible (vzor). Jako vzor udává Tarsiciuse. Jako oporu vnímá nejbližší dva kamarády ze společenství mládeže (děvče a chlapce v podobném věku). Často si povídají, i oni mají své pochybnosti</i></p> |

| | |
|--|---|
| | <p>ve víře, slabé chvílky, kdy nejdou do kostela. Rozumí si, umí se i pobavit, chodí na ples, na hody.</p> <p>ústřední faktor: vnímání vzorů, sounáležitost s vrstevníky</p> |
|--|---|

Respondent č. 2: Jedná se o dívku ve věku 15 a půl roku. Žije s matkou a sourozenci ve městě. Studuje střední školu. Otec od rodiny odešel před několika lety, když byla na 2. stupni základní školy. Má další tři sourozence, sama není nejstarší ani nejmladší.

| | |
|---|---|
| <p>co předcházelo prvnímu svatému přijímání</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ stabilní rodinné prostředí ○ výuka náboženství – pevné základy ○ pravidelná nedělní mše svatá | <p><i>Respondentka udává, že první svaté přijímání vnímala velmi intenzivně. V té době žili jako úplná rodina, byla šťastná. V rodině to všichni vnímali jako velkou slavnost. Na mši chodila vždy celá rodina dohromady. Do náboženství chodila, ve třetí třídě je vedl kněz farnosti. Byla součástí malé skupinky prvokomunikantů, celkem byli čtyři. Výuku měli jedenkrát týdně a hodně si povídali. K dnešku může říci, že jí příprava ve 3. třídě dala hodně – na těchto základech staví i dnes. Na mši chodila s rodiči pravidelně, maminka chodívala i častěji. Odmala se modlila, zažívala společnou modlitbu v rodině s rodiči i sourozenci, četli si doma dětskou Bibli, příběhy.</i></p> <p>ústřední faktor: stabilita rodiny, postoj rodiny k víře</p> |
| <p>první svaté přijímání – příprava</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ příprava/kněz ○ aktivita rodičů ○ podpora farnosti ○ duchovní aktivity ○ mladší sourozenci | <p><i>Respondentka opět zdůraznila, že byla součástí malé skupinky prvokomunikantů, dostávali mnoho prostoru pro přípravu. Také organizovali s rodiči jarmark, na kterém prodávali různé drobné výrobky. Výtěžek dali na potřeby kostela. Pro respondentku bylo motivující, že jejich výrobky byly úspěšné a farníci si vše koupili. Také dělali společný úklid kostela, výzdobu. Domnívá se, že rodiče byli na faře jen jednou, aby se domluvili na přesném dni a nějaké drobnější organizaci. Přípravu mimo hodiny náboženství si vedly rodiny prvokomunikantů bez zásahu kněze</i></p> |

| | |
|--|--|
| | <p>(spíše maminky). Nemívali společná setkání. Organizaci této události si také více uvědomovala při 1. sv. přijímání své mladší sestry. Sama tak měla možnost sledovat 1. sv. přijímání a život rodiny během přípravy s určitým nadhledem.</p> <p>ústřední faktor: postoj rodiny ke sv. přijímání, osobní angažovanost, nauka církve</p> |
| <p>vnímání slavnosti prvního svatého přijímání</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ slavnost ○ osobní přístup ○ velká rodinná slavnost | <p>Respondentka se na daný den těšila a čekala, že plně pronikne do tajemného vztahu s Bohem. Samotný den byl velmi slavnostní, vše se točilo kolem prvokomunikantů, žila tím celá farnost. Rodiče ji povzbudili, aby si připravila vlastní modlitbu díky pro 1. sv. přijímání. Dnes už si nevpomene na přesná slova, ale cítila to doopravdy, když to říkala. Cítila se součástí slavnosti, všechno a všichni se tak chovali, všechno tak vypadalo. Bylo to velmi důstojné. Užívala si to. Potom i tu velkou rodinnou oslavu i s širším příbuzenstvem a přáteli.</p> <p>Asi se nejbližší týdny cítila být Bohu blíž, neměla problém chodit pravidelně na mše. Svou slavnost si opět připomněla při slavení 1. sv. přijímání mladší sestry. Z dnešního pohledu ale nechápala plně hodnotu Eucharistie. Všichni říkali, že to bylo dobré, a věřila tomu. Mělo to být něco automaticky dostupného každému.</p> <p>ústřední faktor: postoj nejbližšího okolí, slavnost, důležitost</p> |
| <p>vývoj duchovního života v období nadcházejících let</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ pravidelná účast na mši svaté ○ dětské mše / nový přístup ○ aktivní zapojení do liturgie ○ zpověď ○ denní modlitba ○ naplněná očekávání | <p>Respondentka uvádí, že po 1. sv. přijímání nadále chodila na mše svaté, do hodiny náboženství. Ve farnosti rodiče iniciovali jednou za 14 dní dětskou mši v týdnu. Velmi si užívala, že mohla být zapojena do organizace mše. Dobrovolníci z řad dětí trénovali na čtení Písma při dětské mši a střídali se. Také se začalo zpívat v malé schole – nebyla to běžná dosavadní praxe farnosti. Scházeli se s maminkami ke společné modlitbě růžence</p> |

| | |
|---|--|
| <ul style="list-style-type: none"> ○ účast na hodinách náboženství / ukončení docházky v 8. třídě ○ zklamání z rodiče ○ absence věřících spolužáků | <p>jednou za 14 dní. Se zpovědí jí zpočátku pomáhala maminka, chodila jednou za měsíc na zpověď. Brzy ale chtěla kontrolu nad přípravou sama (asi během 5. třídy). Rodina měla pravidelnou večerní modlitbu, modlili se vždy nad jídlem. Náboženství ji přestalo postupně rok od roku bavit. Už ve 4. třídě ji to nebavilo. Už to bylo o něčem jiném – pan farář vykládal vlastní vtípy a zábavné historky, které ona neznala. Už to nebylo tolik o víře. Od 6. třídy chodila na náboženství hromadně. Došlo k spojení 6.–9. třídy. Musela dojíždět na faru, protože v její škole náboženství nebylo vyučováno. Nechtěla do náboženství chodit. Kněz i často během výuky usínal. Kněze vnímala jako hodného, ale přepracovaného. Neměl jim co dát. Maminka trvala na docházce do náboženství. V 8. třídě se už ale vzburila a přestala chodit. Bylo jí jedno, že z toho bude mít nepříjemnosti. Začala rebelovat. Prostě to nebyla žádná výuka – omílalo se vše dokola, kněz často usínal. Nic jí to nedávalo, vnímala to jako ztrátu času. Náboženství ničím nenahradila. V té době začal její odklon od duchovní cesty, ale probíhalo to všechno postupně. Dál chodila na nedělní mše bez větších problémů, ale ke konci 9. třídy už nechtěla chodit ani na ty. Cítila, že nechce žít z víry své matky, a sama stejnou víru neměla. Přišlo jí falešné, aby v kostele předstírala, že věří. Její starší sestra naopak svou víru prohlubovala (to lezlo respondentce na nervy – sestra i maminka se jí zdály svaté, dokonalé).</p> <p>Otec ze dne na den přestal chodit do kostela, byl nezodpovědný, jeho víra byla prázdná. Opustil rodinu, když chodila respondentka ještě na základní školu. Zůstali sami s maminkou. Najednou neviděla rozdíl v životě svém a v životě vrstevníků, kteří nebyli věřící – dokonce měli stabilnější rodinné prostředí a vystačili si bez Boha. Ve třídě neměla jediného věřícího spolužáka, nejstarší sestra odešla studovat do vzdáleného města.</p> <p>ústřední faktor: hledání vlastní identity, kolaps rodinného prostředí, zklamání z životního</p> |
|---|--|

| | |
|--|---|
| | vzoru, nízká úroveň náboženské výchovy |
| rodinné zázemí | <p>Respondentka žije s maminkou a třemi sourozenci. Nejstarší už studuje mimo domov, ale jsou v intenzivním kontaktu. Doma mají společnou modlitbu, modlí se u jídla. Nyní respondentka odmítá nějaké duchovní rozhovory, i když se doma baví o tématech jako eutanázie, potrat, hodnoty rodiny atd. Krize víry přišla s nezodpovědností otce, který rodinu opustil a nijak ji ekonomicky nepodporuje. Byla to velká rána pro celou rodinu. Snažila se dlouho modlit a stejně se situace jen zhoršovala. Trvá to již více let, teď už spíše rezignovala. Její nejmladší sourozenec se chystá na 1. svaté přijímání, a už to neprožívá jako u sebe nebo mladšího sourozence. Doma si i čtou z Bible nebo něco z časopisu – ale většinou se tomu chce vyhnout.</p> <p>ústřední faktor: prožívání duchovní krize, zázemí v rodině</p> |
| duchovní vzory <ul style="list-style-type: none"> ○ vzory v rodině ○ rozhovory o víře ○ nevyspělost spolužáků ○ touha někam patřit ○ etická témata | <p>Ačkoliv se respondentka považuje v současné době za „rebelku“, neváhá vyjmenovat své duchovní vzory. Za svůj vzor od dětství považuje Pannu Marii, svou matku a starší sestru. Sama by chtěla být dobrým vzorem, ale cítí se nejistá a nehodná.</p> <p>ústřední faktor: etická témata, rozhovory o víře, širší okolí</p> |

Respondent č. 3: Jedná se o dívku ve věku 12 let. Po nedávném rozvodu rodičů žije s matkou a 2 mladšími sourozenci. S otcem se vidá střídavě o víkendy. Do rozpadu rodiny před 2 lety žila rodina plným křesťanským životem.

| | |
|--|---|
| co předcházelo prvnímu svatému přijímání <ul style="list-style-type: none"> ○ stabilní rodinné prostředí ○ víra rodičů ○ absence víry v širší rodině | <p>Respondentka žila s rodiči a 2 mladšími sourozenci na malé vesnici. Rodina byla součástí společenství rodin, které se vzájemně stýkaly, podporovaly. V širší rodině praktikovala víru jen jedna prababička. Rodiče přijali poprvé svátosti v rámci přípravy na svatbu, jejich sňatek byl</p> |
|--|---|

| | |
|--|---|
| | <p>církevní. Před křtem mladšího sourozence přijali svátost biřmování. Chodili jako rodina do kostela. Chodila na dětské mše, někdy s maminkou a někdy s jinými rodinami. Jakmile začala maminka pracovat, měla méně času. Tatínek byl přes týden v práci. Modlili se v týdnu hlavně s maminkou. Maminka taky zpívala v kostelním sboru. Rodiče žili svou víru aktivně.</p> <p>ústřední faktor: stabilita rodiny, víra rodičů, náboženská lhostejnost z širší rodiny</p> |
| <p>první svaté přijímání – příprava</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ pocit velké slavnosti ○ vzor kamarádky ○ zaměstnanost matky | <p>Na přípravu si pamatuje dobře. Náboženskou přípravu měla respondentka s panem farářem – připravovali se celkem v počtu 3 dětí. Společné schůzky s rodiči a dětmi nebývaly. Líbilo se jí, že se podílela na výzdobě kostela. Během příprav k nim chodily i jiné maminky a povídalo se, ona si hrála s ostatními dětmi. Cítila, že se jedná o velkou slavnost, a moc se těšila. Její nejlepší kamarádka si už svatým přijímáním prošla rok před tím a jí se to moc líbilo. Také chtěla chodit pro hostii. S maminkou už si o věcech moc nepovídaly, byla už nově v práci a měla jí hodně. Také se učila zpovídat. Byla těsně před slavností u první zpovědi, byla nervózní, ale byli tam s ní oba rodiče. Taky byli u zpovědi. Doma se modlili pravidelně.</p> <p>ústřední faktor: chápání slavnosti, vzory z okolí, zaneprázdněnost rodiče</p> |
| <p>vnímání slavnosti prvního svatého přijímání</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ pozice širší rodiny ○ farní společenství | <p>Den prvního svatého přijímání si respondentka prožila velmi silně. Těšila se na první přijetí hostie, byla plná očekávání. Rodina se na to těšila. Její širší rodina u toho nebyla. Tety, strýcové, sestřenice, bratřenci, babičky a dědové nepraktikují, nejsou věřící. Přemýšlela o tom, jak budou spaseni, proč sami nevěří. Měla tam ale svou rodinu, kamarády a bylo moc lidí v kostele, krásně se zpívalo. Po obřadu se taky fotili. Hodně ji povzbuzovaly starší farnice z kostela. Věděla, že je to velká událost. Chtěla to, protože to tak měli i maminka s tatínkem.</p> |

| | |
|--|---|
| | <p>ústřední faktor: osobní vnímání slavnosti, konfrontace s širší rodinou</p> |
| <p>vývoj duchovního života v období nadcházejících let</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ absence možnost rozvíjet nastoupenou duchovní cestu ○ rozpad rodiny ○ snaha o udržení osobní modlitby ○ zklamání z nevyslyšení modlitby za záchranu manželství rodičů | <p><i>Respondentka uvádí, že byla u sv. přijímání v červnu. V červenci nevěděla, co se vlastně děje, ale rodiče se začali hádat a brzy se s maminkou a sourozenci odstěhovali do města. Byla ale velká změna. Neví, proč se přestalo chodit do kostela, přestali se modlit. Maminka ani tatínek už s nimi nikam nechodili. Vztahy mezi rodiči nebyly dobré. Museli se přihlásit do jiné školy. K tatínkovi začala respondentka jezdit se sourozenci nepravidelně a o víkendy. Modlila se za rodiče, aby spolu zůstali. Bála se, co bude dál. Maminka už ji nepřihlásila na náboženství, i když bylo i v nové škole. Kde nově bydleli, už nebyl kostel v blízkosti a sama nikam nemohla chodit. Maminka se o víře přestala bavit. Ona se postupně také přestala modlit. Její sourozenci už se na žádné svátosti nezačali připravovat a mladší sourozenec ve druhé třídě ukončil i náboženskou výuku. Ke svatému přijímání už ho rodiče nepřivedli. Respondentka měla možnost přijetí Eucharistie pouze v několika případech. Nikdo z farnosti ani kněz se s nimi nebavil. Žádné příběhy si nečtou, Bibli také ne.</i></p> <p>ústřední faktor: nemožnost ovlivnit vlastní život, závislost na rodičích, nedostatečné zažití náboženské praxe, selhání pastorace rodiny</p> |
| <p>rodinné zázemí</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ absence života z víry v rodině ○ občasné setkání s životem z víry skrze kamarádku a její rodinu | <p><i>Respondentka žije se sourozenci a maminčiným přítelem. Mají ho rádi. Nechodí do kostela, nemodlí se. Maminka už o Bohu nemluví, nechodí do kostela. Byli jednou, když byli u prababičky. U přijímání nebyla, protože nechodí ke zpovědi. Maminka také ne. S tátou byli v kostele několikrát přes rok, když za nimi přijeli známí, kteří chodí jako celá rodina. Vzpomněla si na všechny modlitby. Uvažovala o zpovědi. Sourozenec viděl kamaráda, jak ministruje, a chtěl by k přijímání i ministrovat. Rodiče s tím ale nepracují. Respondentka je nahodile povzbuzena k modlitbě,</i></p> |

| | |
|--|--|
| | <p><i>pokud se setká s někým z bývalého společenství rodin. K přijímání nechodí ani tatínek. Když mají návštěvu, tak se modlí i u jídla. Jinak už nic. Dříve se večer modlivala více. Teď jen tak někdy. Neumí určit, že by byl její život lepší nebo horší po rozchodu rodičů. Své rodiče má ráda, v životě je spokojená.</i></p> <p>ústřední faktor: přijetí životního stylu rodičů, nemožnost cokoliv ovlivnit</p> |
| <p>duchovní vzory</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ absence vzorů | <p><i>Respondentka uvádí, že si nyní nemůže vzpomenout na nějaký vzor. Dřív asi ano, ale teď už neví. Nepřemýšlí o tom. Na dotaz, zda má nějaký vzor ze svého okolí, udává, že se jí líbí, jak žije určitá rodina (chodí do kostela, zná se s jejich dětmi), ale nspecifikuje je jako vzor.</i></p> <p>ústřední faktor: absence vzorů v reálném životě</p> |

Respondent č. 4: Jedná se o chlapce ve věku 18 let. Žije s rodiči ve městě, navštěvuje střední školu. Nemá sourozence.

| | |
|---|--|
| <p>co předcházelo prvnímu svatému přijímání</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ stabilní rodinné prostředí ○ víra rodičů/prarodičů | <p><i>Respondent žije v domácnosti s oběma rodiči. Maminka ho přihlásila do hodin náboženství. Byl tam vliv prarodičů, babička chodí často do kostela, bydlí v jednom domě. Maminka jde velmi výjimečně. Zázemí má klidné. Jeho bratrance a sestřenice také chodí do náboženství. Tatínek do kostela nechodí.</i></p> <p>ústřední faktor: stabilita rodiny, nepraktikující rodiče, podpora ve víře od prarodičů</p> |
| <p>první svaté přijímání – příprava</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ docházka na náboženství – inspirace od kamaráda ○ osobnost kněze ○ základní náboženské úkony | <p><i>V náboženství učil respondenta pan farář. Toho má rád. Hlavně tam chodil i jeho nejlepší kamarád, ten ho lákal i mezi ministranty. Chodil do náboženství až do 9. třídy ZŠ, neměl s tím problém. Hodně si v náboženství před sv. přijímáním povídali o desateru (babička ho zkoušela). Kamarád ho učil modlit se. Mamka určitě chodila na přípravu, už si to moc nepamatuje. Ale chodili se modlit do kostela,</i></p> |

| | |
|---|---|
| | <p><i>dělali pracovní listy, učili se taky zpovídat. Poprvé se bál, ale zkoušeli to několikrát. Doma se to až tak moc neprožívalo, až tak se o tom nemluvílo.</i></p> <p>ústřední faktor: vliv kamaráda, podpora od prarodiče, docházka do náboženství</p> |
| <p>vnímání slavnosti prvního svatého přijímání</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ vnímání slavnostního charakteru ○ vynucená účast otce ○ reakce farního společenství | <p><i>1. svatě přijímání vnímal respondent pozitivně, slavnostně, kvůli širšímu okolí a babičce. Maminka přemlouvala tatínka, aby šel také do kostela a šel v průvodu. Byl moc rád, všichni tam měli mámu i tátu. Měl slavnostní oblečení i nové boty. Byla to slavnost. Říkalo se, že je to velká sláva i v kostele. Respondent se připravoval ve skupině 12 dětí. Ale jinak ten den udává jako velmi dlouhý (byla to zároveň slavnost Božího Těla).</i></p> <p>ústřední faktor: vnímání dané slavnosti dle postoje svého okolí</p> |
| <p>vývoj duchovního života v období nadcházejících let</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ kontinuální náboženská výchova ○ praktikuje náboženské povinnosti sám ○ podpora ze strany kamarádů/kněze ○ tolerance víry ze strany rodičů | <p><i>V období po 1. sv. přijímání respondent pokračoval ve výuce náboženství, chodil tam rád. Do kostela chodil sám bez rodičů (babička chodila na mše v jinou dobu). Začal ministrovat, bavilo ho to, takže měl také jednou v týdnu službu na mši svaté. Přípravu na zpověď si dělal sám, někdy mu pomohl kamarád a měl i radu při zpovědi od pana faráře. Zkouší se i teď modlit denně, ale nedaří se mu to vždy. Někdy je toho ve dne prostě hodně, škola, učení, chodí někdy i na brigády. Doma si s nikým o víře nepovídá. Babička chce vědět, jestli byl na mši, a vždy mu připomíná, kdy je půst. Modlí se ve společenství mládeže. Má věřící kamarády a stýká se s nimi. Bibli si moc nečte.</i></p> <p>ústřední faktor: duchovní rozvoj mimo rodinu, zázemí v kamarádech a ve společenství mládeže</p> |
| <p>rodinné zázemí</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ harmonická rodina ○ rodiče vidí ve víře alternativu bezpečného dětství pro syna | <p><i>Respondent žije s oběma rodiči a v domě žijí i prarodiče. Rodiče mají harmonický vztah. Oba jsou starší. Nemá sourozence. Rádi sportují. Do kostela chodí sám. Když jsou na dovolené, tak do kostela nejde, ale potom jde po návratu. Doma si</i></p> |

| | |
|--|---|
| <ul style="list-style-type: none"> ○ nezlehčování víry/tolerance | <p><i>s rodiči o víře nepovídá, nečtou si Bibli ani nic jiného. S rodiči má pěkný vztah. Nevadí jim, že chodí do kostela. Mají rádi jeho kamarády. Maminka někdy žertem říká, že alespoň není v nějaké hrozné partě a nedroguje.</i></p> <p>ústřední faktor: křesťanství vnímáno jako alternativa pro dobré životní zásady</p> |
| <p>duchovní vzory</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ kamarád a jeho rodina jako vzor | <p><i>Respondentův největší vzor je jeho nejlepší kamarád (ten má 2 bratry, jsou velmi věřící, celá rodina). Chodívá k nim často. Jezdí i spolu na výlety, ministrují spolu.</i></p> <p>ústřední faktor: křesťanská rodina jako vzor</p> |

3.5 Shrnutí zjištěných okolností z výzkumu

Z výše uvedených dat z rozhovorů s respondenty 1, 2, 3, 4 je možné konstatovat, že **rodinná situace a okolnosti respondenta před prvním svatým přijímáním** jsou pro dítě stěžejní. Všichni čtyři respondenti byli v době přípravy vychovávaní v úplné rodině. V rodinách respondentů 1, 2, 3 se také praktikovala víra, chodili s rodiči pravidelně na mši svatou. V rodině respondenta 4 byla víra rodiči tolerována, ke svatému přijímání směřovala dítě babička. Všichni čtyři respondenti docházeli do hodin náboženství. Hodiny náboženství, přinejmenším ve 3. třídě ZŠ, vedl farář farnosti, který děti připravoval osobně k prvnímu svatému přijímání. Děti byly pro tento první samostatný krok ve víře povzbuzovány jak uvnitř svých rodin, tak také v rámci své farnosti. U respondenta 4 byla vnější podpora silnější, zřetelnější ze strany nejlepšího kamaráda, jeho rodiny a kněze. U respondentů 1, 2, 3 se vyskytla také okolnost, kdy členové širší rodiny nebyli praktikující ve víře. U respondenta 1 byli praktikující prarodiče, se kterými ale nebyl v častém kontaktu, jelikož nežili v jednom městě, a tudíž jejich víru neměl respondent možnost pozorovat v běžném každodenním životě. U respondenta 4 praktikovala víru babička, se kterou žil respondent v jednom domě. V tomto případě byla podpora respondenta ve smyslu dohledu na praktikování náboženských povinností.

Z pedagogicko-psychologického úhlu je výchova cílené a plánovité působení, kterým dochází k formování osobnosti. Tuto cestu by měli ukazovat primárně rodiče. Děti se vzdělávají i mimo klasické vzdělávací programy, a to pěstováním kulturních zájmů, zkušenostmi získanými stykem s ostatními lidmi, pozorováním.¹⁰³ Člověk nepoužívá jen nabyté vědomosti, dovednosti, ale také návyky a hodnocení. Hodnotící postoje ovlivňují způsob jednání a cílem výchovy rodičů by mělo být naučit své děti kvalitním postojům (etickým, morálním).¹⁰⁴ V rámci výchovy v rodině sem tedy patří také pěstování víry a náboženských postojů pro budování vlastní duchovní cesty. Ve věku přípravy na první sv. přijímání jsou pro děti vzorem jejich rodiče, předávají dětem určité modely a vzorce chování, na kterých potom děti postupně budují vlastní životní hodnoty. Výjimečně to také mohou být výrazné osobnosti z jejich bezprostředního okolí (např. rodina věřícího kamaráda, se kterou je respondent v pravidelném kontaktu).

Při porovnání odpovědí u okruhu **samotná příprava na první svaté přijímání** se respondenti 1 a 4 připravovali ve větší skupině prvokomunikantů (13, 12), naopak respondenti 2 a 3 tvořili podstatně menší skupinu (v počtu 5 a 3). U respondenta 1 a 4 se účastnili příprav i rodiče, nebo alespoň jeden z nich. Setkání organizoval kněz a bylo vždy určeno pro rodiče i děti. Respondenti 2 a 3 společné přípravy s rodiči neměli. Ve všech případech udávají respondenti, že měli možnost farních aktivit v době přípravy na první sv. přijímání. U respondentů 1 a 4 vycházela organizace ze strany faráře, kdežto u respondentů 2 a 3 ze strany rodičů. Pan farář byl vnímán všemi respondenty jako oblíbená osoba. Respondenti shodně vnímali všeobecnou podporu farního společenství a signály, které dostávali od dospělých ve svém okolí, umocňovaly pocit důležitosti přípravy. Respondenti se chtěli stát součástí společenství a těšili se na počínající vztah s Bohem.

Prvním svatým přijímáním se tak dítě dostává do užšího spojení se společenstvím věřících. II. vatikánský koncil v *Lumen Gentium* (1) a *Gaudium et Spes*

¹⁰³ KONEČNÝ, Milan, *Úvod do psychologie*, Praha: Academia, 2003, s. 235–239.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 241.

(kapitola 2, bod 23) pojednává o Božím lidu jako společenství, přičemž vyzývá křesťany, aby se stali součástí tohoto společenství, které samo je odrazem Boha. Církev má důležité poslání sdělovat pravdy víry. Jak uvádí M. Martinek, dnešní mladí žijí v pluralitní společnosti, mají přístup k mnoha informacím, dostávají se pod tlak z možností nabídek a je pro ně těžké si vybrat a rozhodnout se. Ve společnosti už není žádná objektivní pravdivá autorita. Mladí jsou necháni pouze sami sobě a vlastnímu svědomí.¹⁰⁵ Právě v přípravě na první svaté přijímání mají děti mladšího školního věku ve spolupráci rodičů a církve možnost začít vědomě budovat morální a etické pilíře pro svůj další život. Vývojová psychologie udává pozdější věk nad 14 let jako období odklonění se od vzoru rodičů, hledání vlastní identity mimo rodinu. Vliv rodičů se v této fázi vývoje umenšuje a do popředí se dostávají vrstevníci.¹⁰⁶ V mladším školním věku ještě děti nepodrobují kritice strukturu náboženské výchovy.

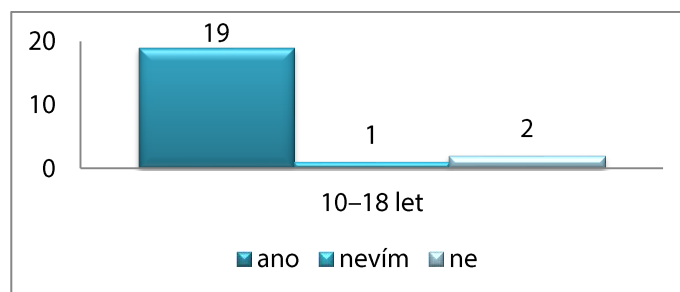
Bylo zajímavé se zaměřit na **vnímání slavnosti 1. svatého přijímání respondenty**. Respondent 1 uvedl, že samotnou slavnost nepovažoval za něco mimořádného, měl neutrální vztah. Procházel si tím, neboť to bylo důležité taky z pohledu rodičů, věřil jim, že je to důležité. S odstupem času může říci, že plně nechápal hloubku svátosti. Byl přesvědčen, že jednal správně. V té době si neuvědomoval, že je to začátek nějaké duchovní cesty. Respondenti 1 a 4 shodně uvádějí, že daný den byl pro ně velmi zdlouhavý, únavný, neboť 1. sv. přijímání bylo součástí slavení Božího Těla. Respondenti 2 a 3 prožívali slavnostní ráz události. Vše k tomu směřovalo. Byli nadšení, byli tak povzbuzováni okolím. Nejdůležitější rys byl opět vzor rodičů a jejich postoje k dané svátosti a udávání důležitosti. Navíc u respondenta 2 se jednalo o silný vzor nejlepší kamarádky, která si slavností prošla předešlý rok. Ačkoliv byl dvěma respondenty vnímán slavností ráz události

¹⁰⁵ MARTINEK, Michael. *Ztracená generace*, Praha: Trinitas, 2006, s. 31–32.

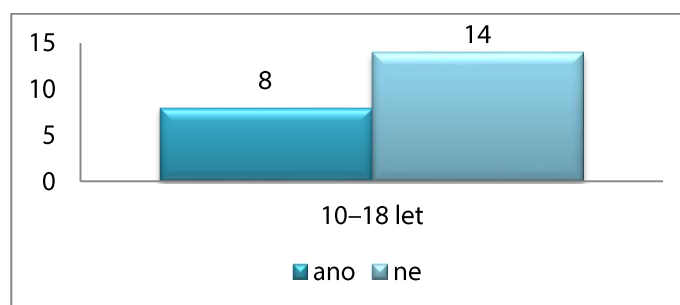
¹⁰⁶ LANGMEIER, J., KREJČIŘOVÁ, D., *Vývojová psychologie, 2. aktualizované vydání*, Praha: Grada, s. 144–147.

1. sv. přijímání, uvedli, že hloubku podstaty svátosti nemohli v té době ocenit. Silnou motivaci pro 1. sv. přijímání u respondenta 4 byl nejlepší kamarád, který se připravoval na slavnost ve stejné skupině a ve stejné době. Prožívali tak přípravu vlastně společně.

Pro dokreslení udávám výsledky z dotazování uskutečněného v přípravné fázi výzkumu (celkem 22 dotazovaných ve věku 10–18 let). Byla jim položena otázka, zda vnímali 1. sv. přijímání jako slavnost. Z 22 dotazovaných uvedlo 86 % pozitivní odpověď. Pouze 9 % dotazovaných uvedlo, že tuto událost v daném věku nevnímali jako slavnost.



graf č. 3 – Vnímali/a jsem 1. sv. přijímání jako slavnost?



graf č. 4 – Rozuměl/a jsem, co je podstatou sv. přijímání v době slavnosti?

Při doplňující otázce, zda dotazovaný rozuměl podstatě sv. přijímání v době slavnosti, 64 % dotazovaných uvedlo, že nerozuměli, co je podstatou sv. přijímání. Negativní odpověď udávali dotazovaní nad 14 let. Dá se usoudit, že s odstupem času člověk zralejší, který si buduje dlouhodoběji svůj vztah k Bohu, může nahlížet na událost, která je pro něj časově vzdálenější, z pohledu přítomnosti. Čím blíže události

1. sv. přijímání, tím se více vyskytovala pozitivní odpověď, neboť dítě mladšího věku žije i z nadšení svého okolí.

Z tohoto pohledu by se dalo uvést, že období 9–10 let je pro první svaté přijímání vhodné, neboť děti jsou schopny pochopit rozdíly mezi obyčejným chlebem a svátostným pokrmem. Bylo by ale příliš náročné očekávat, že děti v takovém věku budou mít plné chápání dané svátosti. Dítě je ve vývojovém stadiu, kdy ještě plně spolupracuje s rodiči a ztotožňuje se s jejich názory. V pozdějším věku, v období puberty, hledání vlastní identity, by iniciace do samostatného křesťanského života mohla být velmi náročná.

Z výzkumného pohledu bylo nutné se zaměřit na **následný duchovní život respondenta v období nadcházejících let**. U respondentů 1 a 4 došlo k nárůstu náboženských povinností (častější účast na mši svaté), začlenění do společenství ministrantů, kam chodili rádi a bez donucení. V době po 1. svatém přijímání nenastala ve vztahu k Bohu ze strany respondenta 1 žádná změna (nezaznamenal ji). Nic neočekával a v následujících letech nebyl zklamaný. Respondent 4 neuměl svůj vztah k Bohu popsat vhodnými slovy. Oba respondenti uvedli, že chtějí budovat vztah k Bohu. O Bohu/víře se v rodinách respondentů 1 a 4 moc nemluví, ačkoliv rodiče respondenta 1 jsou také věřící. Oba navštěvují společenství mládeže. Na střední škole nemají možnost žádné jiné náboženské výuky.

V případě respondentů 2 a 3 došlo po svatém přijímání k rozpadu rodiny. U respondentky 3 se rozpad rodiny udál záhy po 1. svatém přijímání. Veškerá duchovní aktivita, praktikování víry v rodině ze dne na den ustalo a trvá to dodnes. Respondentka 2 ještě nějakou dobu vnímala duchovní život pozitivně, bylo to umocněno i přípravou na 1. sv. přijímání jejího mladšího sourozence.

Z výše uvedeného vyplývá, že ačkoliv děti v době přípravy nehodnotily úroveň náboženské výchovy, v následujících letech už uměly identifikovat problematické

aspekty výchovy. Někdy docházely do výuky náboženství ze setrvačnosti, kvůli osobnosti faráře.

Co se týče rodinného prostředí, děti mladšího školního věku jsou zcela odkázány na životní styl rodičů. Zde vidím také absenci duchovního doprovázení rodin ve farnostech. Papež František se zabýval doprovázením mladých rodin, péčí o rodinu. V rodinách by neměl nikdo hledat jen individuální uspokojení vlastních potřeb. Rodina nemá být břemenem, ale místem, kde se člověk může plně realizovat.¹⁰⁷ Jak Svatý otec píše v bodě 17: „Rodiče jsou povinni konat své výchovné poslání s vážnou odpovědností, jak často učí bibliční mudrci (...).“ Rodiny respondentů 1 a 2 se rozpadly uprostřed farního společenství a před zraky všech, a z řad církve, farnosti nepřišel jeden jediný krok nabídnout pastorační konzultaci, prostor pro smíření, vyjasnění situace. Z výzkumu není dostatečně jasné, proč k tomu došlo (jednalo se o lhostejnost, strach z odmítnutí nabídnuté pomoci...). Děti jsou tak ve vleku životních rozhodnutí svých rodičů, kteří často myslí na sebe. Opět je vhodné citovat z výše uvedené apoštolské exhortace: „jako křesťané nemůžeme přestat podporovat manželství jen z toho důvodu, abychom v dnes citlivých oblastech nenaráželi nebo abychom byli módní anebo abychom neupadli do pocitu bezmoci tváří v tvář morálnímu a lidskému úpadku (...). Oslabení víry a náboženské praxe v některých společnostech má dopad na rodiny, takže zůstávají ve svých obtížích víc osamoceny.“¹⁰⁸ Ze skupiny 22 dotazovaných bylo možné pozorovat trend, že pokud děti žily v neúplné rodině už před přípravou na 1. sv. přijímání a měly alespoň jednoho rodiče, který byl duchovně aktivní, dostává se jim možnosti budovat si svou vlastní duchovní cestu. Nevnímají neúplnost rodiny jako důvod pro krizi víry, neboť jsou již s takovým modelem rodiny smířené nebo si zvykly. Rozpad rodiny po 1. sv. přijímání naopak vede ke krizi víry (dítě může vnímat velmi silně, že se modlí k Bohu za záchranu své rodiny, ale modlitba není vyslyšena, dítě ztrácí víru v dobrého Boha – případ respondentky 3 a částečně i respondentky 2).

¹⁰⁷ FRANTIŠEK. *Amoris lætitia: Radost z lásky: posynodální apoštolská exhortace o lásce v rodině*. Praha: Paulínky, 2016, druhá kapitola.

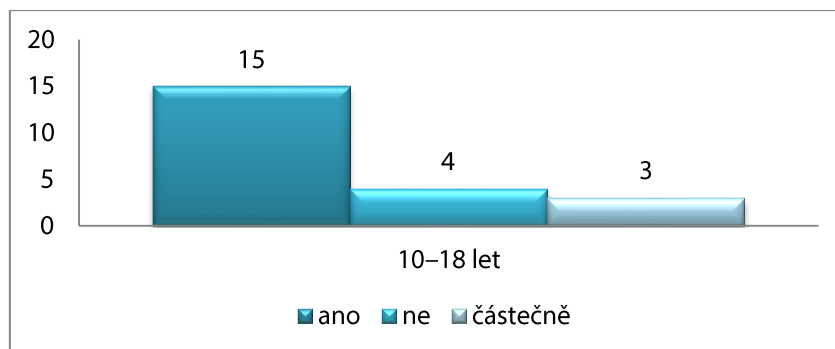
¹⁰⁸ Tamtéž, bod 35, 43.

Také je nutné se zamyslet nad vedením a obsahem náboženské výuky. V dnešní době se už nedá vystačit s tím, že se prostě náboženství vyučovalo na základních školách. Už jen z pedagogického hlediska není dobré sjednocovat žáky druhého stupně do jedné skupiny k výuce náboženství. V rámci výzkumu nebyl prostor zjistit příčiny takového uspořádání. Jistě by bylo zajímavé uskutečnit studii o stavu výuky náboženství a jejích formách na úrovni děkanátů.

Dnešní mladí umí posoudit kvalitu poskytované výuky, přístupu. Praxe zavedených pracovních listů i v pozdějším školním věku není ideální. Starší školní děti jsou vystaveny rychlému, modernímu životu, kam patří konzum, sex, eutanázie, homosexualita, rozměňování pohledu na tradiční rodinu. Toto by nemělo být podceňováno. Pokud hodiny náboženství budou zajímavým místem pro diskuzi, pro rozvoj a tvorbu názorů, uvádění do etických a morálních témat, děti nebudou v pozdějším školním věku opouštět hodiny náboženství. Takové hodiny náboženství by mohly být otevřeny i pro nepraktikující nebo nevěřící. Dnes už se nedá spoléhat na to, že základní průpravu o morálních a etických hodnotách dostanou děti skrze školu, neboť do školního systému již pronikly prvky genderové politiky.

Z důvodu nekvalitní náboženské výuky rezignovala na docházku respondentka 2. Není reálné, aby si rodič docházku na nekvalitní výuku náboženství nějak obhájil. Jak je uvedeno v grafu č. 5, téměř 40 % dětí odpadne z výuky náboženství před ukončením 9. třídy, a pokud nenavážou v době studií na střední škole či učilišti účastí ve společenství mládeže, mohou být tito mladí vzdáleni církvi a nebudou mít jak objevovat vztah s Bohem.

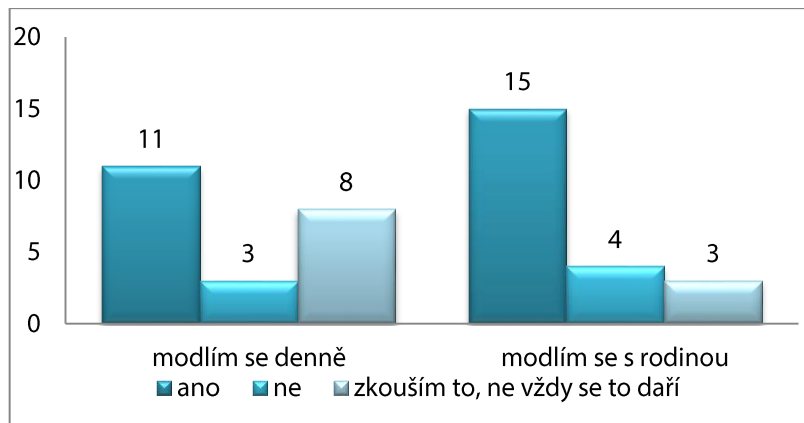
Pokud církev neosloví děti a mladé v době jejich plného rozkvětu a ideálů, šance na oslovení v době dospívání a zrání k dospělosti je poté méně pravděpodobná. V současné době je církev vnímána jako instituce zastaralá, staromódní, která nereaguje na dobu.



graf č. 5 – Pokračoval/a jsem v náboženství po přijetí 1. sv. přijímání po celou školní docházku na ZŠ?

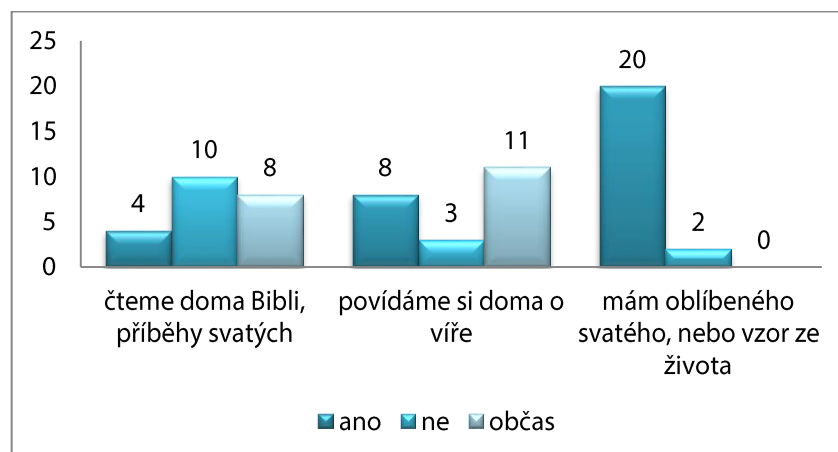
Poznámky ke grafu č. 5: U věkové skupiny 10–18 let 65 % dotazovaných docházelo na hodiny náboženství po celou docházku na ZŠ oproti 17 % dotazovaných, kteří přestali chodit do náboženství už ve 4.třídě ZŠ. 13 % dotazovaných dochodilo na výuku náboženství jen částečně (ukončení 2× v 5. třídě a 1× v 7. třídě). Celkem se tedy přestalo vzdělávat duchovním směrem 38 % dotazovaných do 18 let.

Ve zkoumané oblasti **duchovního života rodiny respondenta** je možné navazovat na předchozí řádky. Pokud rodina žije a praktikuje svou víru, má dítě mladšího školního věku možnost si postupně utvářet svou vlastní praxi (přínejmenším má z čeho čerpat). Pokud uvnitř rodiny došlo k rezignaci na veškerý duchovní život, je vysoce pravděpodobné, jako v případě respondenta 3, že nedojde k prohloubení prvotní osobní zkušenosti s Pánem Ježíšem a dítě nemá možnost své schopnosti v duchovní oblasti rozvinout. Pokud se rodina společně nemodlí, nechodí spolu na mši svatou, nečtou si a nepovídají si o víře, není zde prostor, aby mělo dítě z čeho čerpat. Rodinné prostředí může ještě v budování víry nahradit alternativní, ale silný zástupný element. Například v případě respondenta 4 to je nejlepší kamarád s věřícími rodiči, s nimiž je respondent v častém a blízkém kontaktu, včetně trávení volna. Navíc jeho rodiče jsou k víře tolerantní a jeho zájem o víru nedegradují nebo mu nezabraňují. Pro dokreslení aspektů rodinného života a nejbližšího okolí, které mohou ovlivňovat budování duchovního života dítěte, jsou uvedeny grafy č. 6,7,8.



graf č. 6 – pravidelná modlitba; věková skupina 10–18 let

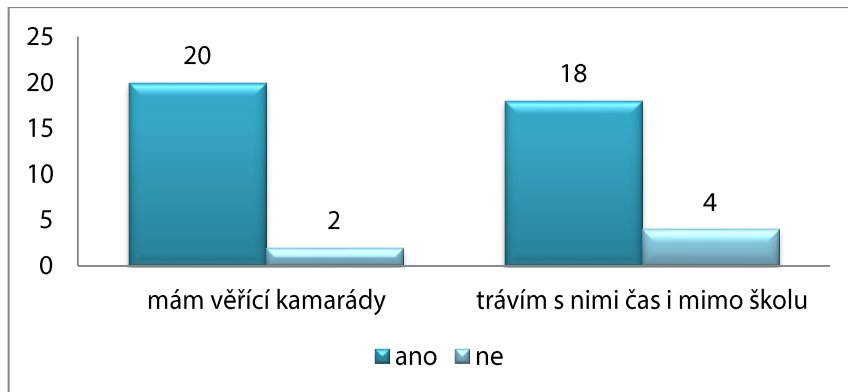
Poznámka ke grafu č. 6: V otázce denní modlitby se kladně vyjádřilo 86 % dotazovaných (sloučení odpovědí „ano“ s odpovědí „zkouším to“). Rodina se modlí společně u 82 % dotazovaných (opět spojením odpovědí „ano“ a „zkouším to“).



graf č. 7 – čtení Bible, víra v rodině; věková skupina 10–18 let

Poznámka ke grafu č. 7: Výše uvedené otázky souvisí s grafem č. 6, týkajícím se rodinného prostředí dotazovaných a jejich možnosti rozvoje duchovního života. Vysoké je procento kladných odpovědí u otázek týkajících se denní modlitby a modlení se s rodinou, u otázek o pravidelné četbě Bible a hovoření doma o víře je již nízké. U čtení Bible je kladná odpověď pouze v 18 %. Pokud se odpověď „ano“ spojí s odpovědí „občas“, získáme 55 % dotazovaných. Tento údaj by byl ale spíše zavádějící, neboť „občas“ je velmi široký pojem, v dotazníku nebyl dále kvalifikován a každý respondent si

pod ním může představit jiný časový horizont. Pravidelné povídání si doma o víře se vyskytuje u 36 % dotazovaných. Občasné povídání o víře uvedlo 50 % dotazovaných. I zde platí stejná výhrada jako u otázky pravidelné četby Bible.



graf č. 8 – Mám věřící kamarády a trávím s nimi čas i mimo školu? věková skupina 10–18 let

Poznámky ke grafu č. 8: U nižší věkové kategorie respondentů spolu souměrně korespondují kategorie věřících kamarádů (91 %) a trávení času i mimo školu s těmito kamarády (82 %). Ve věku nad 15 let se setkávání kamarádů orientuje kolem společenství mládeže.

Pro dokreslení situace respondentů byla zkoumána i oblast **duchovních vzorů**. Respondenti 1 a 4 mají za duchovní vzory kamarády (respondent 4 i rodinu kamaráda). Pro respondenty 2 a 3 se jedná o přímé vzory nejbližší rodiny/rodičů/sestry/matky. Pokud zhodnotíme celkový počet dotazovaných do 18 let, bylo zajímavé pozorovat, že dotazovaní do 15 let udávali jako vzory 5× rodiče a 6× maminka, 1× starší sestra. 3 dotazovaní (chlapci) uvedli jako svůj vzor svého faráře. 5 dotazovaných (dívek) uvedlo jako vzor Pannu Marii. Dalšími vzory byli král David a Šalamoun, sv. Václav, otec Pio, sv. František z Assisi, sv. Pavel, Tarsicius, 2× Dominik Savio, Don Bosco. 1 respondentka (12 let) uvedla, že nemá vzor z rodiny ani z Bible, ale uvedla, že se orientuje podle knihy kardinála Špidlíka *Profesor Ulipispirus a jiné pohádky*. Překvapivým zjištěním bylo, že Ježíš Kristus byl jako vzor uveden pouze 1×, a to dotazovaným ve věku 18 let.

Závěr

Z výše provedeného výzkumu je možné konstatovat, že není překvapující, jak významné je rodinné prostředí, ve kterém dítě žije, pro možnost budování jeho osobního vztahu s Bohem. Neexistuje však model 100% rodiny, která jako jediná může zajistit dítěti takovou příležitost.

Překvapivější bylo zjištění, že rodiče (střední generace) se svými dětmi po prvním svatém přijímání o své víře příliš nehovoří. Ačkoliv jsou rodiče věřící, jejich děti v pubertálním věku ani nemají možnost tuto víru vidět žít v praxi (vidí hlavně plnění náboženských povinností). Dítě si tak tvoří velmi zkreslený obraz o tom, co to osobní víra je. Jsou tak v nebezpečí, že na své cestě budování vztahu s Bohem odpadnou, nebo upadnou do automatizovaného praktikování náboženských povinností. Jejich víra nebude pevná a v případě prožívání nějakého těžšího období mohou i v pozdějším věku nebo v dospělosti od víry odpadnout. Nekomunikací a nesdílením svědectví s dětmi se takto víra a její podstata rozmělnuje z generace na generaci.

Děti jsou při přípravě na první svaté přijímání velmi silně motivovány ze všech stran. Mají za to, že po této slavnosti budou prožívat něco nového, silného, co dle jejich úsudku prožívají jejich rodiče a všichni, které potkávají v kostele. Jak ubíhá čas, dostavuje se vystrážlivění z opojení a dostává se na řadu zmatek a snad i zklamání z toho, že k velké přeměně v jejich srdci po prvním svatém přijímání (ještě) nedošlo. Bojí se o tom otevřeně mluvit asi nejvíce ze studu, neboť se domnívají, že to tak mají jen ony. Nikdo s nimi takový dialog neotevře, a pokud kolem sebe slyší, že je Bůh láska, jak je milosrdný, jak naplňuje srdce, a ony nejsou schopny toto pojmout, mohou se začít uzavírat do sebe. Dospělí žijí v přesvědčení, že dostali své povinnosti a dítě kvíře přivedli, a jejich víru považují za samozřejmou. Procitnutí u rodičů začíná v období puberty, kdy se děti osamostatňují a začínají první známky rebelií i v podobě odmítání jít do kostela na mši svatou, popřípadě odmítání docházky do náboženství. Nikdo si nestačil všimnout, že dítě zůstalo ve vnitřním zmatku z toho, co prožívá nebo naopak co

neprožívá. Výhodou pro dítě je, když má možnost žít uprostřed rodiny, která víru žije (i třeba nedokonale), praktikuje a je schopna o věcech otevřeně hovořit.

Dalším důležitým aspektem v budování osobní víry dítěte je náboženská výchova. Bohužel zde má církve co dohánět, a to co do obsahu a důležitosti předmětu, tak i kdo výuku vede. Církev neinvestuje do vzdělávání v oblasti náboženství dostatek energie, času ani finančních prostředků. Učitelé náboženství jsou popelkami mezi učiteli. Kvalifikovaných učitelů je velmi málo, nejsou dobře placeni. Předmět náboženství není považován za regulární předmět, spíše je trpěn jako volnočasový kroužek pro pár nadšenců. Často se stává, že náboženství, i když se učí ve školách, nebývá ani součástí školního vzdělávacího plánu dané školy. Spojuje se několik ročníků do jedné vyučovací hodiny (6.–9. třída). Není přece možné vést výuku vyhovující věku a schopnostem žáků 6. třídy a zároveň žáků 9. třídy! Farnosti mají velký prostor a dluh zavádět dialog s místními školami, nabídkami přednášek na současná palčivá témata, která se dotýkají mladých, dospívajících dětí. Takto jsou děti masírovány pouze z médií, a to ne příliš objektivně. Měl by být kladen důraz na to, kdo výuku poskytuje. Kněz, který nemá vztah k dětem a jde si odučit svou hodinu týdně (a třeba ji i chvílemi prospí),¹⁰⁹ mládež nenadchne. Děti postupně z výuky náboženství odpadají. Katechetky důchodového věku či starší kněží by už výuku vést neměli. Do výuky by se měly zahrnovat prvky katecheze, obzvláště na druhém stupni základní školy by hodiny měly být postaveny na svědectví, hovoření o úskalích v budování víry, možnosti sdílení. Výuka by měla být jakousi platformou pro děti a mládež, jak se učit formovat si životní přístupy a přemýšlet o palčivých tématech dnešní doby, jako je úcta k životu, potraty, eutanázie, vztahy, sexuální orientace, ekologie atd. Církev by neměla podceňovat fakt, že genderové ideje již plně pronikly do plošného základního vzdělávání. Frontální výuka a pracovní listy by už měly být minulostí. Je čas poděkovat „zasloužilým“ katechetkám důchodového věku, které své posty nechtějí opouštět, aby přenechaly místo mladým nástupcům. Církev skrze své učitele musí mluvit řečí mladých lidí a poskytovat jim

¹⁰⁹ Jsou známy konkrétní případy. V zájmu anonymity ale přesnou farnost, resp. kněze neuvádím.

pravdy víry v prostředí a kultuře, která je mladým známa. Jen tak může církev zaujmout a být věrohodná pro tuto věkovou kategorii.

Církev by se měla souběžně se zkvalitňováním náboženské výuky zaměřit na práci s rodinami. Z výzkumu bylo vidět, že rodiny, kde ztroskotala manželství, nedostaly žádnou pastorační pomoc (nebylo v možnostech výzkumu zjišťovat důvody). Děti z těchto rozpadlých rodin si tak udělaly zkušenost, že v nouzi zůstaly samy se svými modlitbami, které navíc nebyly vyslyšeny, a jejich rodiny se navzdory vroucím modlitbám rozpadly. Toto vedlo v jednom případě ke krizi víry (respondent 2) a v dalším případě nedošlo ani k jejímu budování (respondent 3). Po náboženské výchově, která je ukončena 9. třídou základní školy, by mladí měli mít možnost navázat na budování svého vztahu s Bohem skrze společenství mládeže. Pro každou farnost by mělo být důležité, jak je o mladé postaráno (v případě malých farností není od věci spolupráce okolních farností na vytvoření jednoho společenství mládeže). Mladí mají potřebu se scházet, navzájem se sdílet. Musí jim být ale dána možnost toto uskutečňovat a musejí v tom být podporováni. Mladí musejí dostat i fyzické prostory pro pravidelná setkání se smysluplnou náplní, vhodnými a proškolenými animátory. Pokud mají mladí vhodné prostředí, nechtějí být jen objektem evangelizace, jsou schopni nabídnout svou energii, nadšení pro práci ve farnosti (např. se mohou zaměřit na vedení ministrantů, společenství mladších dětí, organizaci farního tábora). Farnost by měla dostatečně dát najevo, že s mladými počítá, spoléhá na ně a hlavně jim svěří i odpovědnost. Je nutné také pamatovat i na finanční podporu ekonomicky slabších a umožnit jim například výjezdy na celostátní setkání mládeže atd.

Odpověď na otázku této diplomové práce, jestli je první svaté přijímání skutečným mezníkem samostatné víry dnešního dítěte, se dá formulovat následovně. První svaté přijímání se nedá chápat jako mezník samostatné víry dítěte. Je to ale počáteční bod na cestě k osamostatňování se ve víře, přičemž vztah k Bohu postupně krystalizuje v následujících letech života dítěte a mladého člověka. Podpora a organizace celého procesu svatého přijímání leží v rukou dospělých, starších dětí a mládeže, kteří se

navzájem mohou podporovat. Děti nemohou na cestě budování víry zůstat samy. Z analyzování aspektů kolem budování samostatné víry v době 1. sv. přijímání vyvstává zajímavý závěr. Církev se velmi soustřeďuje na samotnou slavnost svatého přijímání. Přípravy jsou vesměs hodnoceny jako kvalitní, kdy všichni dospělí (rodiče, kněz, katecheti atd.) dávají této přípravě náležitou důležitost. Problém je v tom, že následná stěžejní léta nejsou zcela dobře podchycena.

Dá se to přirovnat k tomu, když se dítě učí chodit. Nerozchodí se také hned, po nějakou dobu ještě vrávorá, kymácí se, ujde krátkou vzdálenost. Rodiče ho nenechávají bez dohledu, podporují jeho snahy a povzbuzují. Nekritizují, když upadne a nezvládne ujít velkou vzdálenost. Tak by to mělo být i několik let po 1. svatém přijímání, než dítě v době puberty vymění vliv rodičů za vliv vrstevníků. Církev a rodiče čekají, že po 1. sv. přijímání budou děti schopny být běžci ve víře, když se sotva uměly nakrátko postavit.

Dostáváme se do problémů s kvalitou náboženské výuky, není jasný plán, co s dětmi, které nebydlí ve farnostech s fungujícím společenstvím mládeže, rodiče „usnou na vavřínech“, zapomínají s dětmi pracovat dál a spoléhají se na docházku v náboženství (přitom kvalita je sporná).

Prvokomunikant potřebuje mít kolem sebe osobu/osoby, společenství, které ho bude motivovat a povzbuzovat. Nehodí se sem moralizování, vyčítání, vyjmenovávání osobních poklesků ani slepé vynucování náboženských povinností (někdy ze strany rodičů ohledně docházky do kostela na mši svatou). V tomto věku je třeba děti inspirovat a ukazovat, jak mohou budovat svůj osobní vztah. Děti potřebují průvodce, ne vůdce a diktátory. Je nutné, aby takový duchovní průvodce byl opravdu člověk tolerantní, motivující, uměl naslouchat a hlavně žil svůj život příkladně. Zejména mladí lidé v pubertě jsou velmi citliví na pokrytectví dospělých. Krásně je popisována úloha

průvodce (katechety) ve *Všeobecném direktoriu pro katechizaci*. Rodič by ideálně měl mít vlastnosti jako dobrý duchovní průvodce/katecheta.¹¹⁰

Pevná rodinná jednotka, žijící vírou, na kterou v době dospívání navazuje bezpečné prostředí společenství mládeže, a podchycená pastorační práce s rodinami je cesta pro budování širokého křesťanského společenství. Obrácení srdce není jen okamžik oslnivého prozření, kdy Boha poznáváme jako Pána a Spasitele našich životů. Taková zkušenost bývá pouze začátkem procesu obrácení, nikoliv jeho cílem. Obrátit se znamená dovolit Bohu, aby vzal naše „srdce kamenné“ a dal nám „srdce z masa“ (srov. Ez 11,19). Cílem obrácení je stát se svatým – stát se celistvým, zcela otevřeným a použitelným pro Boha, proměnit se v „nové stvoření“ (2 Kor 5,17). Znamená to sjednotit se s Kristem a skrze něho s Bohem. Cesta svatosti znamená stálé úsilí o život lásky, ke které nás povolal Kristus: lásky k Bohu, lásky k bližnímu a také skutečné lásky k sobě samému.¹¹¹ Aby toto mohlo proběhnout v srdcích dospělých a mladých, je nutné, aby se cestou k dospělosti na své cestě neztratili pro lhostejnost svého nejbližšího okolí a farnosti.

¹¹⁰ *Všeobecné direktorium pro katechizaci*. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1997, s. 124–125.

¹¹¹ ZALESKI, Irma, *Obrácení srdce*, Karmelitánské nakladatelství, 2016.

Anotace:

jméno a příjmení: Anna Pavlová

instituce: Katedra křesťanské výchovy CMTF UP v Olomouci

název diplomové práce: První svaté přijímání jako skutečný mezník samostatné víry
dnešního dítěte

vedoucí práce: Mgr. Marcela Fojtíková Roubalová, PhD.

počet stran: 79

počet příloh: 1

počet titulů bibliografie: 50

klíčová slova: první svaté přijímání, Eucharistie, osobní vztah k Bohu, duchovní
doprovázení, mše svatá, modlitba, Písmo svaté

Diplomová práce se zabývá otázkou, zda je první svaté přijímání skutečným mezníkem samostatné víry dnešního dítěte. V první části práce je poskytnutý přehled o vývoji a postavení Eucharistie v církvi do dnešního dne. Druhá část je věnována popisu přípravy prvního svatého přijímání v konkrétní farnosti, a to pro kategorii dětí školního věku (3. třída ZŠ), a také přípravě katechumenů. Třetí část obsahuje kvalitativní formu výzkumu formou rozhovorů. Byly zjišťovány okolnosti respondentů z jejich rodinného zázemí a náboženské praxe. Cílem výzkumu bylo podat ucelený přehled aspektů, které ovlivňují samostatnou víru jednotlivce počínaje prvním svatým přijímáním.

Summary:

This theses deals with a question whether The First Holy Communion is the real turning point in the independent faith of today's child. The theses consists of three parts. The first part offers a summary of historical development of Eucharist up to the present. Second part describes a preparation process for the First Holy Communion at parish of Stare Mesto. Preparation is for the children in their third grade of the Secondary school (age 9/10). The work also deals with preparation of adults for the First Holy Communion. Third part of this theses summarises results of the survey via a interviews. The survey was aimed at mapping family background and various religious activities of the respondents with aim to offer an insight into connection between the First Holy Communion and further development of individual's Christian faith. In the closing part of the theses the author puts forward the results of the survey.

Bibliografie

- Acta Curiae Archiepiscopalis Olomucensis* (ACO), č. 8 (1987).
- Acta Curiae Archiepiscopalis Olomucensis* (ACO), č. 12 (1986).
- AKVINSKÝ, Tomáš, *Teologická suma*. Redigoval P. Emilián Soukup PRD.PRAED, vydali profesori bohovědného učiliště řádu dominikánského v Olomouci, 1938, kniha třetí.
- AUGUSTINE. *Questions on the Heptateuch*, kniha I, III.
- BERINGER, Jaromír. *Úvod do dějin patristické a scholastické filosofie*. Plzeň: Pilsen Press, 2002.
- BLAŽEK, Jiří. *Codex iuris canonici = Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny : latinsko-české vydání s věcným rejstříkem*. 1. vyd. Autor úvodu Jan Pavel, přeložil Miroslav ZEDNÍČEK, Praha: Zvon, 1994.
- BURGESS, Josef A. (ed.) *The Role of the Augsburg Confession: Catholic and Lutheran views*. Philadelphia Fortress Press, 1980.
- CABAN, Peter. *Dejiny slávenia eucharistie do druhého vatikánského koncilu*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2010.
- CYRIL. *Mystagógické katechese*. Přeložil Pavel MILKO. Velehrad: Refugium Velehrad- Roma, 1997, 78 s. Prameny spirituality.
- Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: Česká biskupská konference, 2015, 40 s. Fialová řada – dokumenty ČBK, 38.
- Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995 (*Konstituce o posvátné liturgii Sacrosanctum Concilium ze dne 4. 12. 1963*).
- Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Přeložil Oto MÁDR. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 603 s.
- Ecclesia de eucharistia: encyklika Jana Pavla II. o eucharistii a jejím vztahu k církvi ze 17. dubna 2003*. Přeložil Josef KOLÁČEK. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2003.
- Encyklika Laudato si' papeže Františka o péči o společný domov: 24. května 2015*. Přeložil Milan GLASER. Praha: Paulínky, 2015.
- FRANTIŠEK. *Lumen fidei: Světlo víry: encyklika*. Přeložil Milan GLASER. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013.
- FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. 1. vydání. Praha: Zvon, 1992.
- Gaudete et exsultate: Radujte se a jásejte : apoštolská exhortace o povolání ke svatosti v současném světě*. Přeložil Jaroslav BROŽ. Praha: Paulínky, 2018.
- HIPPOLYTOS. *Apoštolská tradice*. Velehrad: Refugium, 2000.
- HOUKAL, J. *První svaté přijímání*. Praha, 1932.
- JAN PAVEL II. *Apoštolská exhortace Catechesi tradendae*.
- Jeruzalémská bible*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.
- Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

- KENNY, Anthony. *Tomáš Akvinský*. Oikoymenh, 1993.
- KONEČNÝ, Milan, *Úvod do psychologie*. Praha: Academia, 2003.
- LANGMEIER, J., KREJČIŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2. aktualizované vydání, Praha: Grada, 2006.
- LASCONI, Tonino. *Já se taky zpovídám!* Praha: Paulínky, 2016.
- LASCONI, Tonino. *Ježíš nás zve ke svému stolu*. Praha: Paulínky, 2018.
- Lumen gentium – Světlo národů: věroučná konstituce o církvi*. S.l.: [s.n.], 1968.
- LUTHER, Martin. *The Babylonian Captivity of the Church*, 1520.
- MARTINEK, Michael. *Ztracená generace*. Trinitas, 2006.
- NOVÁK, Josef. *Patristická čítanka*. 2. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1988.
- NOVÁK, Josef (ed.). *Učení Pána, hlášané národům dvanácti apoštolů (Didaché) – Druhá patristická čítanka (teolog. studie)*. Praha: Česká katolická Charita, 1985.
- O'CONNOR, James T. *The Hidden Manna. A Theology of the Eucharist*, San Francisco: Ignatius Press, 1988.
- LEV XIII. *Encyklika Mirae Caritatis*, 1902.
- PIUS XII. *Encyklika Mediator Dei: o posvátné liturgii*. Brno: Sušilova literární jednota bohoslovců, 1948.
- Patrologia Graeca*, ed. J. P. Migne, díl 63, 1982.
- PAVEL VI. *Mysterium fidei*, AAS, 57, 1965.
- PAVEL VI. *Slavnostní vyznání víry papeže Pavla VI*. Zdroj: http://www.cestykatecheze.cz/_d/Pavel-VI-Vyznani-viry.pdf
- PIUS X. *Dekret „Quam singulari“: o věku, jehož se u dětí požaduje k prvnímu sv. přijímání*. Brno, 1929.
- Posynodální apoštolská exhortace Sacramentum Caritatis: o eucharistii, zdroji a vrcholu života a poslání církve*. Přeložil Jiří KRATOCHVÍL. Praha: Paulínky, 2007.
- Redemptionis sacramentum: instrukce o tom, co se má zachovávat a čeho je třeba se vyvarovat ohledně eucharistie*. Praha: Česká biskupská konference, 2005.
- RAHNER, Karl. *Poslání a milost: příspěvky k pastorální teologii*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2011.
- SCHAFF, Philip. *History of the Christian Church, Volume VII: Modern Christianity. The German Reformation*. Vision for Maximum Impact, LLC, 2017.
- SCHMAUS, Michael. *Svatosti (De sacramentis)*. Bratislava: Rímskokatolícká cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 1992.
- TERTULIANUS, *Adversus Marcionem*, č. 4, 40.
- Tridentský katechismus*, část II., hlava IV., otázka LXI.
- Tridentský koncil, zasedání XIII (11. 10. 1551) *Dekret o svátosti Eucharistie*, DS 1638.

Uvedení do křesťanského života. Praha: Sekretariát ČLK, 1987.

Všeobecné direktorium pro katechizaci. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1998.

ZALESKI, Irma. *Obrácení srdce.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2016.

časopis:

Immaculata – Neposkvrněná (dvouměsíčník) 3/2004, ročník XIII. ISSN 1210-5732. S církevním schválením brněnského biskupa Mons. Vojtěcha Cikrleho č. j. 868/94 ze dne 4. dubna 1994.

Registrační značka: MK ČR E 6202. Vydává: Konvent minoritů v Brně,

<http://immaculata.minorite.cz/images/immaculata/pdf/IM73.pdf>

Sociální práce/Socialna práca/ Czech and Slovak Social Work, 1/2011, ISSN 1213-6204, evidenční číslo MK ČR E 13795. Dostupné z: <http://socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=2&clanek=379>

web zdroje:

[https://www.katechetiolomouc.cz/ke-stazeni/materialy/katecheze-deti/a1-sv-prijimani/deti/-katechetické pomůcky](https://www.katechetiolomouc.cz/ke-stazeni/materialy/katecheze-deti/a1-sv-prijimani/deti/-katechetické_pomůcky)

tabulky:

tabulka č. 1 – počet katechumenů ve farnosti Staré Město u Uherského Hradiště 2014–2019 (s. 32)

tabulka č. 2 – počet dětí 3. třídy ZŠ, farnost Staré Město u Uherského Hradiště 2014–2019 (s. 33)

tabulka č. 3 – přehled respondentů pro výzkum (strana 47)

obrázky:

obrázek č. 1 – učebnice a pracovní listy pro výuku náboženství (s. 39), foto: archiv autorky

obrázek č. 2 – svátek uvedení Páně do chrámu 2. 2. 2019, farnost Staré Město u Uherského Hradiště (s. 41), foto: archiv autorky

Příloha č. 1

SCHÉMA ROZHOVORU – VĚKOVÁ SKUPINA 10–18 LET

V úvodu je nutno vysvětlit důvod rozhovoru, typ výzkumu, cíl, jak budou prezentovány data získaná z rozhovoru, zachování anonymity, souhlas atd.

JMÉNO*:

1. jsem: chlapec dívka
2. věk:.....
3. Byl/a jsem u prvního sv. přijímání: ANO NE JEŠTĚ NE
4. V době prvního sv. přijímání jsem navštěvoval třídu ZŠ
5. rodinná situace: žiji s oběma rodiči
 žiji s jedním z rodičů
 mám sourozence (počet.....)
 jiné
6. Před prvním sv. přijímáním jsem chodil/a pravidelně na nedělní mši svatou:
 ANO NE OBČAS
7. Chodím na mši svatou s oběma rodiči
 s maminkou nebo tatínkem / sourozenci
 s prarodiči
 jiné
8. Na první sv. přijímání mě připravoval/a:
 kněz farnosti katecheta/тка rodiče
 jiné
9. Vnímal/a jsem první sv. přijímání jako velkou slavnost? ANO NE NEVÍM
10. Chodím pravidelně v neděli do kostela i po prvním sv. přijímání?
 ANO NE 10b) pokud ne, proč? NETÝKÁ SE
11. Modlím se denně? ANO NE ne vždy se mi to daří, ale zkusím to
12. Modlím se sám/sama
 s rodiči/rodičem/prarodiči/sourozenci
 s kamarádem/kamarádkou
 jiné

13. Povídáme si doma o víře? ANO NE OBČAS
14. Doma si čteme společně Bibli/příběhy svatých? ANO NE OBČAS
15. Mým vzorem života ve víře je/jsou:
16. Mám oblíbeného svatého/svatou postavu z Bible, ze života:
17. Je po prvním svatém přijímání můj vztah s Pánem Ježíšem silnější?
ANO NE NEVÍM JINÉ
18. Naplnilo se moje očekávání vztahu s Pánem Ježíšem po prvním sv. přijímání?
ANO NE JINÉ
19. Chodím stále do náboženství? ANO NE → důvody:
20. Mám věřící kamarády? ANO NE
21. Trávím s věřícími kamarády čas i mimo školu? ANO NE
22. Začal/a jsem po prvním sv. přijímání chodit častěji do kostela (i mimo nedělní mši svatou?)
ANO NE OBČAS NETÝKÁ SE
23. Chci i nadále hledat cestu k Bohu a budovat svůj život na Pánu Ježíši?
ANO NE JINÉ

KONTAKT V PŘÍPADĚ ZÁJMU O PODROBNĚJŠÍ ROZHOVOR: